הונדערט אונד איינע
אנעגדאטין

Hundert und eine
Anegdoten
czyli
sto y iedna anekdotte
w Wilnie 1823

הונדערט אונד אייני
אַנֶעגְדָאטִין

אודער קורצי בשרייבונג : וועלכי קאנין דען
בזארגטין מענטשין פיל פאר גינוגן
מאכין אין דער צייט ווען זיא פון זייער לערנונג
אודר ארבייט פרייא זיינן , איר וועט לעזין
דרינן אויך מאראל (מוסר) , פילאזאפיע : נאך
מערסטין אבר פינד זיך זעלכי (מעשיות) פון
וועלכי איר וועט פאר געוויס גרויס (הנאה) האבן :

דיזי אלע אנעגראטין זיין ווארין איבער
גיזעצט פון פראנצייזישע פולישי אונ אויך
טייטשי ביכער , מיט איין גרינגין (לשון) זוא
וויא מיר איין וואניר דיזיש לאנד שפרעכין :

ווילנא

בדפוס של ר' מנחם מן כ"ר ברוך ז"ל :

בשנת תקפיד לפ"ק

w Wilnie 1823 Roku

Dozwala się drukować, dzieło pod tytułem *Sto i iedna anegdota*, w Drukarni Manesa Romma; pod tym warunkiem; aby po wydrukowaniu, nie pierwéy wydawać zaczęto, aż będą złożone w Komitecie Cenzury exemplarze téy xiążki: ieden dla tegoż Komitetu, dwa dla Departamentu Ministeryum Oświecenia, dwa exemplarze dla Cesarskiey publiczney Biblioteki, ieden dla Cesarskiéy Akademii, nauk i ieden dla Cesarskiego Uniwersytetu. — Wilno dnia 20 Września 1823 roku.

X. Michał Bobrowski.
Prof. Imp. Wileń. Uniw. i Kom. C. C.

עש וואר איין מאהל איין רייכער מאן , אבר זייער איין
קארגיר · איין שלעכטר אונ איין נארישר : ער האט קיין
מאהל איבר די נויט בדערפטיגע לייט קיין (רחמנות) גיהאט אונ
קיין (צדקה) ניט געגעבן : איין מאהל האט זיך אים גיטרויאמט
(גיהאליות) דאס ער איין אריימען פאר איין מאהל דרייא דוקאטין
גיגעבן האט : אזו ער זיך האט אויף גיוואכט · האט ער גרוס
פאר דראס דערויף גלייך ווען ער האט איין (מת) גיגעבן דיא דרייא
דוקאטין , אונ קאן זיך קיין עצה ניט געבן וויא ער זעלבע
טרויאין (הלוואת) ווייטר פון זיך פאר טרייבן זאל : זוא גייט ער
צו איין באקאנטן קלוגן מאן אונ פר צייעלט אים דיא גאנצע גישיכטע
פון זיין טרוים · וויא עס אים לייד איז אונ בעט אים איין ראהט
(עצה) צוא געבן וויא ער זעלבע (הלוואת) ווייטער פון זיך פאר
טרייבן זאל : דער באקאנטר שפראכט צו אים פיליכט האטטו
ביא טאג גיטראכט אום (צדקה) געבן · אדר האסטו גיזעהן וויא
איין אנדערר האט (יאלמוזין) (צדקה) אן דיא אריאע לייט געגעבן ·
אונ דרום איז דיר דר טרוים ביי נאכט געשעהן ? זוא גייט ער אים ענטפר
גאט בעוואהרי איך האב עס אויף מיין לעבן־אוך ניט איין זינען גיהאט ·
אונ וויל אויך דער ביי קיינמאהל ניט זיין אי די אנדערע גיבן — זוא זאגט
צוא אים זיין בעקאנטר · נוא ווען עס זוא איז זוא האסטו קיין
אנדער ראהט ניט נאר דאס דוא טוין מער ניט שלאפן גיין זאלסט ·
דען דוא קאנסט אים זעלבע טרוין דיין גאנץ פאר מעגין פאר
צירן : ער בדאנקט זיך זייער ביא זיין באקאנטן פאר זיין גוטע
(עצה) דיא ער אים געגעבן האט אונ גייט זיין וועג נאך צו הויז ·
עס קומט דאס ערשטע אבינד ער שלאפט ניט דיא גאנצע נאכט ·
דאס אנדערע אבינד ’ ער פערכט זיך דאס ער ניט איין שלאפן זאל
זוא גייט ער דיא גאנצע נאכט איבר דיא גאסין ארום הין אונד
הער : אויף דען דריטן טאג קומט צוא אים דער בעקאנטר

מאן · געפינט איך זעלן אונ רייבט זיינע פאר דארבנע אויגן אונ שפראכט נאך איין וויא גייט עס ליבר פריינד , האב איך דען דיר ניט איין גוטע (עצה) געגעבן ניט צו שלאפן גיין -- ניין ' ענטפערט ער איהם דער נארישער קראנקער · איז דען דאס מעגליך דאס איין מענטש ניט שלאפן זאל : עס איז נאר צוויא נעכט פאר בייא אונ איך האב שוין מיינע אויגן גאנץ פאר דארבן · זאת זאגט דער קלוגר נאך איין · ווען עס מעגליך איז דאס איין מענטש וועלכר איין פאר מעגין איז קיין דערבארימונג האבן זאל אויף די ארימע אום גליקליכע לייט אונ זאל איין זייער ארמוט ניט העלפן זאל · זאת מוז עס אויך מעגליך זיין דאס איין מענטש ניט שלאפן זאל : נאך דעם רעט ער מיט איהם ווייטר מיט פיל (מאראן) (מוסר) אונ גיט איהם גוט צו פאר שטיין וויא דאס קראנגהייט זייער איין שלעכטע (מדה) און גיוואוינהייט איז · אונ דער קראנגר וואר שוין ווייטער ביסליך ווייט בעטיר ביז ער ווערט איין רעכטר גוטר מאן :

2

עס וואר איין מאהל איין קראנקר מאן · וועלכר האט גיהערט דער ציילן פון נאך איין גרעסערן קראנקן וויא ער איז : אונ דיזער האט גיוואונט פון איהם פינף מייל וויט : איין מאהל מאכט ער זיך איין רייז: גיין צו דען אנדערן קראנקן אום צו לערנן פון איהם דאס קונסט פון קראנקהייט איין גאנצן : ער נעמט מיט זיך צוויא פינט ברויט אונ דרייא גראשן געלט דיא וועג אפ צו קומען · אונ קומט גאנץ שפעט הין נאך גיין : ער קלאפט אן אין טיר אונ ער עפינט איהם : ער געפינט אין דאס קליין הייזיל קיין מענטשן ניט , דאס פרויא מיט דיא קינדר שלאפן שוין · דער ווירט אליין אבר זיצט אויף איין קליין הילצערנע בענקיל אונ פוצט איבר דאס פאר שטיוולטע געלט וועלכע ער גיהאט האט · ער קלייבט זאת גלייך דאס געלט נאך זאמען אונ לייגט עס הינטער דער פרוא איין בעט אריין: עס ברענט נאר איין קליין שטיקל פינסטרי ליכט וועלכי שוין באלד בייא דעם ענד איז : דר ווירט אנטפאנגט איהם זייער שיינאונ

בעט

בעט אים צוא זיצן , דער (אורח) זעהט זיך ארום עס איז ניטא אויף וואס זיך צו זעצין , אונ זאגט צום ווירט עס איז ניטא וואו צוא זעצין זיך : זוא זאגט ער צוא אים ליבר פריינד היר נעבין מיר קאנט איר זיך זעצין אויף דאס נעמליכע בענקיל וואו איך יעצונד זיץ עס איז דאך גינוג פלאץ פאראן : דער גאסט לאזט זיך ניט פיל בעטן אונ זעצט זיך אנידר ווען עס אויך זייער איינג איז : דער ווירט פרעגט ביים דען גאסט וואס ברויכן זיא אונ וואס האט אייער קומן היר צו מיר צוא בעטייטן : זוא ענטפערט אים דער גאסט · מיין הער איך בין איין קארגר מאן , איך האב אבר פון אייך געהערט דאס איר נאך פיל קארגר זייט וויא איך , אונ דערום בין איך היר צוא אייך גיקומן אונ פאר לאנג דאס קארגהייט גרונדליך צוא לערנן : זוא זאגט דער ווירט צום גאסט רעכט גוט מיין פריינד איך וועל עס פון אייך ניט שפארן אונ וועל עס אייך גאנץ אונ גאר לערנן , דאס מוז אבר דיא גאנצע נאכט דויערן זוא ווערט איר שוין מיט מיר פארטיג ווערן : דער גאסט וואר זייער צוא פרידן אונ שפראכט ווען עס אויך נאך מארגן ביז האלבן טאג זיין פאר נעמין זאל : — אין דעם נעמט דער ווירט אונ פאר לעשט דאס קליין שטיקל ליכט פון וועלכע נאר איין שיין געוועזן איז : דער גאסט פרעגט דען ווירט , ווארום פאר לעשין זיא דאס ליכט ! אונ ער גיט אים אנטווארט , ליבר גאסט צום שפרעכן ברויכן מיר קיין ליכט אויס ברייגן , מיר קאנן אונזערע גישעפטן אויך אין דער פינסטער פאר ריכטען - נוא וויא דער גאסט דיזיס אויס געהערט האט , זוא הויבט ער זיך אויף פון דעם קליינעם בענקיל אונ בע[...]ט זיך ביים דען ווירט אונ זאגט אדייע : דר ווירט שפ[...]ט צוא איהם איר האט נאך פון מיר קיין זאך פון דאס קארגהייט געלערינט · ווארום איילט איר זוא גיך צו הויז : זוא ענטפערט ער אים מיין ליבר ווירט איך האב שוין גינוג געלערינט פון דאס קליין שטיקל פינצטער ליכט פאר לעשין · איך ברויך שוין ניט מער אונ איר זיצט ווידר דאס פייער אן אונ פולט אייער פאר שימילט געלט : ער מאכט זיין רייז צוא ריק

ריך אונ קומט צוא הויז נאך מיט איין גראשין. דער איז איבר
גיבליבן איז :

5

עס וואר איין מאהל איין קארגיר וועלכיר זיך האט גלאזט איין קלייד נייען, ער רופט איין שניידר אונ לאזט זיך איין מאס נעמען, ווי ער האט שוין גינומען די מאס פון דאס לייג אונ נעמט אין דאס מאס פון דאס ברייט צוא טוט דער קארגיר איין האלטן זיין אטים ווי וייט נאר ער קאן אונ ציהט זיך זיינע גידעריק צוא הויך, דער שניידער פרעגט אים וואס טוט איר דען דאס, צוא ענטפערט ער אים עס וועט ווייניגר גיוואנד אוועק גיין אויף דאס קלייד :

4

עס וואהר איין מאהל איין קארגר וועלכר האט גיהאלטן איזער די בייטל פר טאשן, דאס מויהל אבר וואר ביי אים צייער אופין צוא פיל גירעהט אונ גיפלוידערט : איין מאהל זאגט צוא אים איין קלוגר מאן, צייג אריין דיין געלט אין מויל אונ דיין צונג אין בייטל צוא ווערסטו פיל נוצליכר זיין פאר די לייטן אויף דער וועלט :

5

עס וואהר איין מאהל איין גרושר בעל (צדקה) אבר נאר מיט דען מויל, אונ ווען עס פלעגט צוא אים קומן איין ארים מאן האט ער אים אלץ אויף מארגן אפ גילייגט ער וועט אים געבן, אונ פון מארגן ווייטר אויף איבר מארגן, ער וואר אבר זייער פרום אונ שטענדיג זיין גיבעט פאר ריכט (דאס הייסט תפלה גיפאהן) נישט מער אבר אז מיט די הענד גיקערט
הין

הין און הער גיפחלט און גקלחפט · דחט וויל חבר איז גוועזן ביים
חים גחנץ פר סוחמן און ניקס גיוועזן פון חים וחט נוח הערן :
זוח קומט נוח חים חיין קלוגר מחן און טפרחכט , וחרום גיסטו
דען דיח חריוע ליט מיט דיין מונד און דיין גיבעט פר ריכטטו
מיט דיינע הענד : , ליבר גיב דיח חריון מיט דיח הענד און
דיין (תפלה) זוח בעטן מיט דיין מונד :

6

עש וחר חיין מחהל חיין רייכער (טררה) און החט זיך גילחזט
חיין גרוטן פחלחץ חויף מויחרן · רר החר וחר חיין גילערינטר
מחן און החט גילייענט חין דער (ביבליע) דיח (מעטה) פון דיח
(ישרחל) ווים זייח זיינן דעם (ים סוף) (און דען ים רופט מען דחט
רוסע מער , וויל דער גרונד פון דיזן ים רוט חיז זוח חייזט זיך
דחט וחטר חויך רויט · חויט) טרוקין חריבער גיגחנגן · און דיח
(מלרים) החבן זייח נחך גיחגט און זיין חין (ים) דער טרונקן
גיווחרן : דיח גטיכטע גיפעלט חים זייער טיין זוח רופט ער חיין
גוטן מעליר און בעלונט חים רעכט גוט דחט ער חים דיזי היסטחריע
חויף דחט וחנט וועלכע לום גחט חיז גחר חיין גחנלין חויט מחלין זחל :
דער מעליר נעמט ניסט מער חז חיין רוטי פחרב , פחרבט חט
דיח וחנט גחנץ רוט מיט דחט גיטטחלט פון (ים סוף) און גייט
לום הערין זיין געלט נוח בעטין : דער העק טפרחכט נוח חים
חיך מוז דחך לו פר דיין חרבייט זעהן און גייט גלייך מיט חים ,
ער קומט און זעהט עט חיז נחר חיין קחליר רוט גיפחרבט
און מער ניקט , זוח טפרחכט ער נוח דעם מעליר וחרום
הסטטו ניט גימחלט ויח דיח (חיזרחעליטין) (ישרחל) גייען חיבער
דעם (ים) ? - חך זחגט דער מעליר ! דיח (חיזרחעליטן) חיז טון
פיל הונדרט יחהר דחט זייח זיין חריבר , וחר נוח ברויך חויך זייח
יעלונד גוח מחהלן : וחרום דען חיז היר ניט נוח זעהן ווים דיח
(עגיפטייחנער) (מלרים) פחר זופין וחרן חין דחט (ים) פרעגט
דער (טררה) ? , דחט חיז ,ניט נוט וועגדיג ענטפערט דער
מייסטער

מייסטער , זיא זיין טאן לאנג פאר זופין און געשטארבן וואס
האב איך מיט דיא טוטי קערפער לוא מאכין :

7

דיא פראנצויזין האלטין זיך זייער גרוים מיט זייער (לשון) ·
דאס עס דוכט זיא אז זייעריר איז דער שענסטער
(לשון) אין דער וועלט , אונ גאנץ ווייניג וואס פון זיא לערנין
אנדרי פרעמדי (לשונות) : עס דאכט זיך זיא דאס זיא קאנין
מיט זייער (לשון) אליין דורך קומען אלי לענדיר וויל זייעריר דער
בעסטער איז זוא גפינט זיך נים קיין מענטש אין דער וועלט
וועלכיר נים פאר שטיין זאל דאס (פראנצויזישע) שפראך , אונ
דיזיס איין ריידונג קאנס זיא אויפס זייער טייער · (זוא ויא איר דיא
היסטאריעס לעזין ווערט) :

איין הינקידיגער פראנצויז פון געבורין שטאט אן איז איין מאל
דורך געפארין אין טייטש לאנד אן לוא זעהן דיא וועלט :
ער קומט אין איין געוויסע שטאט זוא נעמט ער איין פערד און
רייט אויף אים אונ שפאצירט דורך דער שטאט : עס טרעפט
זיך אויף איין ניס דאס ער פאלט ארונטער פון דעם פערד :
עס שטייען אין דער גאס גראד פיל מענשין אונ זעהין ויא ער
שטייט אויף פון דער ערד אונ הינקט אויף איין פוס : זוא
דענקן דיא לייט דאס דער פראנצויז זיך זיין פוס אויס געבראכין
אודר אויס גלינקט האט · אונ ווייסין ניט דאס ער פון זיין
געבארין אן זוא איין פעליר האט : זוא קומען פיל מענשין
לוא לויפין אום לוא העלפין אים פון זיין אום גליק : די איניגע
האלטין אים פעסט דיא אנדרע ליהבן אים דיא פיס אויס מיט
אלע זייערי קרעפטין : דער אום גליקליכער שרייט אויף זיין שפראך
אום גאטס ווילין וואס ווילט איר דען פון מיר האבן ! דר פאל האט מיר
קיין שאדין געטאן איך בין גון פון געבארין אן זוא הינקעדיג :
זיא פאר שטיין אבער זיין שפראך נים אונ ער קאן אויך דאס
טייטשי שפראך נים אונ מאכין אייטר דאס זייעריגע מיט גרויסי
שמארצן

שמארצין , אונ וואש ער שרייאט מער דאש מען זאל אים צוא רוא
לאזן דיינקן די לייט דאש ער שרייט עש פון וועגן דעם פוס בראך די ער
בקומן האט זייא בינדן דאש פוס אן מאכן אליש וואש צו איין פר בראך
מען דארף : עש דוערט זא ביז צו אבינד אונ ליידט גרוש שמארצן ·
ביז דא עש קומט איין מאן וועלכיר גיקאנט האט פראנצוז זא וואר
יענש דער אום גליקליכער מאן לוז פון זיינע שמערצין :

8

איין יונגער פראנצויז וועלכר האט ניט מער גיקאנט אז דאש
איינגע (פראנצויזשע) שפראך , האט גירייזט נאך
(אמשטרדם) דיא גרוסע אונ שיינע שטאט : אונ וויא ער איז
נאר גיקומן מיט דען שיף בייא דער שטאט האט ער דער זעהן
זייער איין שיין גארטן פון אליר האנד פרוכטן , אונ זייער
רייך גיפולט , מיט שטאלינע אונ פארגילטע קעפ ארום גיצויאט :
ער גייט פון שיף ארונטר אונ גייט גלייך הין — ער בלייבט בייא
דען גארטן שטיין מיט גרוש פאר וואונדרונג : זא דער זעהט
ער איין מענש פאר בייא גייט : ער לויפט אים נאך אונ זאגט
צוא אים (אויף דאש פראנצויזש שפראך) מיין הער זייט דאך
זא גוט זאגט מיר וועמן דאש גארטן גיהער : דער מאן
אבר פאר שטיט ניט זיין פראנצויז שפראך אונ ענטפערט אים
אין דאש גישווינדיקייט דיזע ווערטר (אי קאן גיך פאר שטיין)
(זא וויא דיא ווארהייט איז) — דער פאר נארטער יונגער
פראנצויז דיינקט אבר דאש דער הער פון דיזן גארטין רופט
מען זא מיט זיין נאמען (קאניך פר שטיין) , אונ זאגט צו
זיך זעלביר · דער הער (קאניך פאר שטיין) מוז פאר גיוויש
זייער איין רייכר מאן זיין ווען ער זא איין רייכן גארטן האט ·
אונ ווען ער איין טאכטר האט זא מוז איך זיא הייראטין ,
דען איך האב גינוג פאר מעגן אונ האב נאך פיל פון מיינע
עלטערן צוא ארבין — ער גייט זא ווייטער אין שטאט אריין
אין קוואטיר זיך צוא בעשטעלן אונ דער זעהט זייער איין שיין
פאלאסט

פאלאץ וועלכר אויך אין פאריז זיין גלייכן ניט איז · ער
זעלבסט אויך גערן וויסן וועמן עס געהער : ער טרעפט אן ווידר
איין מענטשן וועלכר נים מער אז דיא טייטשע שפראך בוילט
אונ פרעגט אים אויף זיין מוטער שפראך , וועמן דאס שיינע
הויז אן געהער , דער גיבט אים אויף אנטווארט ויא דער
פאריגר (אי קאן ניך פאר שטיין) : דער פראנצויז פר וואונדערט
זיך נאך מער אונ זאגט אך דער הער איז דער גרעסטער אין
דער שטאט זיין וואס איין רייכן גארטן צו האבן · אונ דער
ביא נאך וואס איין טרעפליך שיין הויז צו האבן — ער גייט ווייטר
זיין וועג נאך דער שטאט ביז ער קומט אויף דען גרוסן מארק
אונ בעגעגינט זייער איין שיינע דאמע גאנץ רייך געקליידט אונ
צוויא יונגע בדינטע גייען הינטער איר -- נעבן איר גייט אויך
איין יונגע דאמע גאר דער אן בליק פון דער עלטערע · וואס דיינקט
ער דאס איז געוויס איין טאכטר זיין - ער וואר גאר פאר בלענט
פון דיא שונהייט דאס פרויא : ער פרעגט אויף זיין (לשון) ביא
איינעם פון דיא קנעכט גאנץ שטיל וועמן די פרויא געהער , דיזער
ענטפערט אים וואס ויא דיא צוויא ערשטע (אי קאן ניך פאר
שטיין) : דער יונגער פראנצויז ווערט צום דריטן מאהל נאך מער
פאר וואונדערט אונ שפראכט אך בשעפר דער וועלט ! וועם דוא
שוין איינעם לייט זעליגן ווילסט געבסטו אים שוין פון אלים גוטן ·
וואס איין גארטין — וואס איין הויז · אונ דער ביא נאך וואס
איין היפשע פרויא צו האבן , עס מאג זיין וואס עס וויל איך מוז דיא
יונגע דאמע דיא טאכטר פון דער שיינע פרויא הייראטין ·
אונ גייט ווייטער זיין וועג , ביז ער קומט אויף איין אנדערן
פלאטץ וואו פיל לייט זיך פאר קליבן האבן , ער הערט ויא מען
רופט אויס דאס איינער פון דיא (אמשטרדמיר) בירגיר געוואונען
האט דיא גרוסע (לאטעריי) פון צוויא הונדערט טויזינד דוקאטין ,
(אונ דיזיס וואר אויס געריפן אין אליר האנד שפראך) ער
טרעפט ווידר איין מאן דאס נאר דאס טייטשע שפראך קאן אונ
פרעגט פון אים ווער דאס גרוסע מענגע געלט געוואונען האט :
ער ענטפערט אים אויך דאס נעמליכע וואס דיא פאריגע

איך

(אי קאן ניך פאר שטיין) — קורץ דער מאן ווערט פֿאר
ליטערט וועגן גרוס פֿאר דראס אונ שפראכט, אך מיין גאט !
איז דען דאס מיגליך דאס איין מאן זאל גליקליכער זיין ווי אלע
מענטשן דער וועלט : איינהאבער פֿון זוא איין גארטן , זוא איין הויז , זוא
איין שיינע פֿרוא אונ דער ביא נאך דיא גרוסע סומא געלט
אין דער (לאטעריע) לוא גיווינען : ער גיבט מיר שוין יעצונד
מער זיין שאכטער כים ווייל ער שוין זוא אום זעליג רייך גווארן
איזט : עס וואר שוין מיטאג ליט ער גייט נאך איין טראקטיר
הויז אונ לאזט זיך איין גוטס מאל לייט גרייטן , נאך דען
שפייזן בלייבט ער דארטן איין פֿאר שטונד שלאפֿן , ער וואכט
זיך אויף אונ גייט לוא ריק זיין וועג לוא דער שיף אום לוא
ארונטער נעמען פֿון דארטן דאס זייניגע אין דער שטאט לוא
ברייגגען - זוא בעגעגינט ער איין טוטין טראגן נאך דאס
באגרעבנש ארט מיט גרוס פֿאראד , דאס וואגן מיט די סרוזנע
וואר זייער רייך גיצירט - ווא פֿיל הונדערט מענטשן גייען
טווארץ גיקליידט , דאס גאנצע מיליטער (חייל) פֿון דער שטאט
זיין גיפֿולט , אויך האנד מוזיק ווערט גיטשפילט , דיא אלע
פרייסטער טוען זייער פרידיגונג אונ גיבען פֿאר ריכטן · ער
האט נאך זיין לעבן זעלכיט פֿארהאר גיזעהן — ער וואלט זייער
גערן וויסן ווער דאס גיטטארבן איז , זוא טרעפֿט ער ווידר אן
ווי לוא פֿאר איין מאן דאס קיין פֿראנצויז פֿאר שטייט : אונ
פֿרעגט פֿון אים ווער דא גיטטארבן איז ?—נוא ער גיבט אויך דאס
נעמליכע אנטווארט ווי לו פֿאר (אי קאן ניך פאר שטיין) —
זוי ער גאר דיזע ווערטער אנטפֿאנגן האט ווערט ער זייער דער
שראקן דעריבער אונ פֿאלט לוא דער ערד. טראכט מיט הוכיר
שטים אך בעהערשיר דאס וועלט ! , איזט דאס מיגליך דאס דער
העד (קאניך פר שטיין) איז גשטארבן , וועלכר דר גליקליכסטר
אין דער וועלט איז — אך ! דוא פר פֿלוכטער טויט , דוא
מערדר , · ווי שטייסטו אונטר זוא איין גרויסן הערן לו פֿאר
לוקין ? אונ פֿון זוא איין גרויסן שיק זאל איין דאס גרעסטע אום
גליק לוא ברייגגען , דוא האסט קיינע דער בארעמיקייט איבר
דיא

ב

597381

LTSR
Knygų rūmų
KNYGA
saugykla

די לייט אונ אליש איז דיר צו גלייך , ארים און רייך - פיל פון דיא לייט וועלכע בייא דער פאראר וואַרן פאר שטייען אויך · זיינע פראנצויזש שפראך אונ פרעגן פון אים וואס דאס בעטייטן זאל , ער פאר צאלט זייא דיא גאנצע זאך , אונ זייא מאכן אויש אים גלעכטער אונ בעלייגין אים וואס ער וואר פאר אירט : נאך דער פראנצויז האט גרוס פר דראס אונ וואר פר שעמט , זאָ בלייבט ער אין (אמשטרדם) צוויא יאהר זיין אונ לערינט דאס טייטשע שפראך וויא אויך אנדערע שפראכן : נאכדעם ציהט ער ווידר צו הויז אונ זיינע עלטערן וואַרן זייער צו פרידן פון דיזע שפראכין וועלכי דער זוהן גילערינט האט :

9

אין פאריז האט איינער פאר לארין איין ביטיל מיט פופציג דוקאטין , עס האט דיזיש אבער גיפונען איין שלעכטער מאן וועלכר זייער (לאקמאע) ווער אויך פרעמדש : וואס טוט ער נאך מער דער וואס האט גיפונען , דיזי צעלבינע נאכט טרייבט ער צעטליך און קלעפט אן אין אלי גאסין דיזי ווערטר : איך האב גרויש (רחמנות) אויף דיזין מאן וועלכר דיא פופציג דוקאטין פאר לארין האט , אונ אום צו פאר שפארין אים איין פאר גולדין וועלכי ער ברויך נאך צו בצאלין דאס מען עס אין (גאזעטין) פובליקירן זאל , טוא איך אים וויסין שאפט מאכן דאס איך האב מיר שוין פאר גינומן דאס געלט ניט אפ צו געבן :

10

איין איינגלענדער איז איין מאהל גיגאנגן איין וועג , זוא קומט ער צו איין טייך , אונ לאזט זיך דורך דעם פוהיר וועלכר דער צו וואר גישטעלט אויף איין באט איבר פירן : ער קומט זוא איין מיטן טייך און די אנדרן שלאגן זייער שטארק , האט זיך דער איינגלענדר זייער דער שראקן · אונ זאגט צו

דעם

דעם איבר פירר, האט זיך נאך דיר קיין מאהל גיטראפן דאס דוא איין מענשן דער טרונקען האטט אונ פאר לארין גיגאנגן איז - ניין ניין! ענטפערט איהם דער איבר פירער (פרזעוואזניק) עס איז קיינר פאר לארין גיגאנגן, פאר עטליכע טאגין האט זיך יוא גיטראפן דאס איינער וועלכין איך האב איבר גיפירט איז פון באט איין וואסר אריין גיפאלן, מיר האבן אבר איהם אויף מארגן פון וואסיר ארויס גינומען אונ היר ניט ווייט בגראבין איזט:

11

איין גיוויטר שטערק (וועלכר איין זייער (מדינה) איז גאנץ ווייניג וואס קעלט אונ פרעסט גאר קיין מאהל ניט) איז ער איין מאהל גיקומען אין דאס לאנד (פולין) אום ווינטער: וויא ער גייט איין מאהל איבר דער גאס איז אויף איהם אן גיפאלן איין בייזער הונט. ער האט זיך ניט מיט וואס אפ צוא ווערן פון זיין אום פריינד זוא דער זעהט ער איין שטיין ליגן אויף דער ערד, ער בייגט זיך איין דעם שטיין אויף צוא הייבן אונ זיך אפ צוא ווערן פון דעם הונט, עס איז אבר גוט צוא גיפרורין אונ קאן איהם ניט רירן: אך זאגט דער שטערק! וואס פאר שלעכטע מענשן זיינן דיא פאלאקין: האבן זעלבע בייזע הינד, אונ דיא שטיינר שטיהן זיא צו צוא דער ערד:

12

איין פויער זייער איין מיאוסיר אונ שלעכט גישטאלט, וועלכר האט זיך זעלבסט קיין מאהל ניט גיזעהן אין איין שפיגל. האט איין מאהל גיפונען אויף דען וועג ליגין איין גרויסן שפיגל וועלכין גיוויס איינר פון דיא רייז לייט פאר לארין האט, דער פויער הייבט עס אויף אונ ווייס גאר ניט וואס דיזיס איז, וויא ער זיך זעלבסט דערינן גיזעהן האט דאס ער זוא (מיאוס) אויס ווייזט ווארפט

ווארפט ער אים נאך דען שפיגל צו דער ערד, צו ברעכען איהם
אויף שטיקר אונ שפראכט אך דוא פאר פלוכטער גלאז! ווא פר
דארבשטו דיא אן גיזיכטס פון דיא לייטין וועלכע זאה זיין גשטאלט
האבן: מעכשטו וואס רעכטס אונ גוט גיוועזן זאה העטן דיך דיא
לייט ניט אויף דען וועג גישמיסן: ער צאה ברעכס עס אויף
אויף גאנצן קליינע שטיק אונ שפראכט וועטס טוין מער דיא לייט
ניט פאר דארבן. אונ ווארפט עס אין דאס וואסער אריין:

13

אין דער (מלחמה) בייא דר וויספע (מינארקע) אין יאהר 1750
האט זיך גיטראפן דאס איין גרויסע קויל פון איין הארמאט
פון דעם (שונא) האט גיטראפן איין (קאנאניר) וועלכר שיסט פון
דיא הארמאטין (אדר איין ארטעלעריסטיר סאלדאט) אן זיין רעכטי
האנד אונ עס האט איק אין גאנצן אפ גיריסן: דער סאלדאט
אבר קומט אין צארין אונ שפראכט. מיינע פיינד דיינקין דאס
איך האב נאר איין האנד. נאה האב איך דאך דיא אנדערע.
ער לייגט נאה דען קנוט אים פייער נאה זיין הארמאט אונ שיסט
אויס קעגן דעם (שונא):

14

איין טאלעכטר זוהן האט זיין אלטין אונ שוואכן פאטר וועלכר
שוין גאר נאהינט איז גיוועזן פון טויט ארויס גיטריבן פון
זיין הויז, נאה האט גיוואזט דער עלענדיר אלטיר גיין נאך דאס
שטאט (שפיטאל) אונ דארטן זיין וואוינונג צו מאכן. איין
מאהל גיים גראד דער זוהן פאר בייא דען (שפיטאל) אונ דער
אלטיר פאטר דער זעהט איהם דורך דען פענצטר - ער רופט
איהם דעם זון אונ ער קומט צו, נאה זאגט דער פאטר צו
איהם: מיין ליבר זוהן איך האב נאך צו הויז צוויא העמדער
צואן ליגן, שיק בעט דיך שיק מיר זיא, איך בין זייא נויט
ווענדיג

װענדײג : ער זאגט איהם צוא דאס טאן אונ גײט צו הויז ׃ דיזער זון האט אויך אײן זוהן אונ שפראכט צוא איהם ליבש קינד היר אין דער (שאפע) זײן צװײא העמדר נעם זײא אונ טראג עס אפ אן דײן עלטיר פאטער (זײדין) װעלכר אין דער (שפיטאל) איז : דאס קינד נעמט. אבר נאר אײנס פון זײא אונ טראגט עס אן זײן עלטיר פאטער אפ אונ קומט צוא ריק , דער פאטער גײט אין אײן פאר שטונד צוא דער שאפע זוא זעהט ער אײן העמד נאך ליגין , זוא שפראכט ער מיט צארן צוא דאס קינד דוא פר פלוכטר זוהן איך האב דאך דיר בעפוילן דיא בײדע העמדר אן דײן עלטר פאטר צוא טראגן · װארום האסטו דען נאך היר אײנס גילאזן : דאס קינד זאגט צוא איהם ליבר פאטער פאר צײען זײא מיר (דאס הײסט מוחל זײן) איך האב גיהערט פון די לײט זאגן דאס זוא װיא די קינדר מיט דיא עלטערן בהאנדעלט װערן (דאס הײסט בגײען זיך) זוא װערן זײא אויך פון זײערע קינדר בעהאנדילט , אונ דרום דײנק איך פילײכט װערן זײא אויך אויף זײער עלטר אין דען (שפיטאל) קומן זוא לאז איך דאס אײניגע העמד פאר אײך בלײבן : דער פאטער װערט זײער פר שעמט פון דאס קינד זײן ענטפער אונ בקאנט זײן בוזהײט אונ זינד קעגן זײנע עלטערן , אונ לאזט דען אלטין פון (שפיטאל) צוא ריק הולין נאך זײן הויז אונ האלט איהם טון װײטער מיט דאס גרעסטע עהר :

15

עש װאר אײן מאהל אײן גרוסער (שיכור) װעלכר האט אליר האנד (משקה) גינוג גיטרונקען אבר פון דאס װאסר װאר ער אײן גרוסר (שונא) אונ נעמט עס קײן מאהל אין מונד : ער שענט עס אויך אימר אונ זאגט דאס װאסר לײד איך גאר ניט דען זײא איז אום גיזונד , אונ בין דער גרעסטר פײנד פון זײא - אויף אײן מאהל װאר ער זײער קראנק , פר קריגט גרויס היץ אונ עס ברענט איהם זײן גאנץ לײב : ער רופט

14

רופט ער איינעם פון זיין הויז גיזינד אונ שפראכט אום גאסט
ווילן גיב מיר איין גלאז וואסר , דיזער מאן אבער ענטפערט
אים שאייכיילדיג איר זייט דאך אימר דער גרעסטער פיינד פון
דאס וואסיר גיוועזן אונ קיין מאהל עס ניט גיליטין : דער
קראנקער זאגט צו אים ווייסטו דען ניט דאס איטליכר פרומר
מאן ווען ער שוין נאהענט פון דען טויט איז זאל מוז ער אלע
זיינע פיינד איבר בעטן אונ זיך מיט זיא פאר אייניגן , עס
איז וואהר דאס איך ביז אהער וואר אום פריינד פון דאס
וואסר אבר יעצונד ווען איך שוין צום שטארבן גרייט בין מוז
איך פריינדליך ווערן : ער קריגט איין גלאז וואסער אונ
ווערט גיזונד :

16

איין גיוויסן מענטשין איז איין מאהל זיין ווייב איין איין טייך
דער טרונקען גיווארן , זא גייט דער מאן איר
יאליין זוכין , ער גייט אבר ניט איר זוכין אראפ וואסר פון
דעם ארט וואו זיא איז דער טרונקען גיווארן נאר ארויף וואסר ·
דיא לייט וועלכע זיינן ביא דען ברעג גישטאנען האבן זיך זייער
נאר וואונדערט אויף דיזן מאן אונ שפרעכין צו אים זייט
איר דען פאר אירט (משוגע) ? וואס איר זוכט זיא העכיר ,
דאס וואסער טראגט דאך אימר אראפ אונ ניט ארויף · זוכט
זיא נאר אראפ זא ווערט איר זיא גיוויס גיפינדן - ער גיט
זייא ענטפער , איר זייט פאר אירט , איך ווייס פיל בעסיר
וויא איר איין פרויא צו זוכין , פאר איר לעבן איז זיא אימר
אונטקעגן מיר גיגאנגען און מיר דער ווידיר גיוועזן , צוא פאר
גיוויס גאר אן (ספק) גייט זיא ערשט נאך דען טויט אויך
אנטקעגן וויל זיא שוין דער צו גיוואונט איז אנטקעגין אליש :

17

איין גיוויסער טישליר (סטאליער) איז קראנק גיווארן , וויא
ער שוין נאהענט צום טויט וואר רופט ער זיין פרויא

אונ שפראכֿט · מײן טײערע פֿרויא װען דו נאך מײן שטארבן
הײראטין (חתונה האבן) װילשט · זא זאלשטו קײן אנדערן
מאן ניט נעמן נאר דען יונגין גיזעלן (קריסטאך) װעלכֿר שוין
בײא אונז עטליכֿע יאהר איזט : דיא פֿרויא ענטפֿערט דען מאן
האטט רעכֿט אײן גיטראײער מאן איצונד זעה איך דײן גיטרײקײט
צוא מיר איך דאנק דיר פֿאר דײן ראהט , אבר אן דײן
ראהט האב איך עס שוין אויך לאנג אין זינען גיהאט :

18

אײן שנײדער װאר זײער קראנק אונ האט שוין װײניג װאס
האפֿונג צום לעבן · זוא לאזט ער זײן פֿרויא צוא זיך
קומען אונ בעט איר דאס זיא אים איר האנד געבן זאל דאס
זיא אים פֿאלגן זאל װאס ער פֿון איר פֿאר לאנגן װערט : זוא
שפראכֿט זיא צו אים מײן ליבסטער , מיט אלע מײנע מיגליכקײט
װעל איך טאן װאס דוא מיר בעפֿעלין װערסט : נון שפראכֿט
ער צוא איר , נאך מײן שטארבן איז דיר ער לויבט מיט
װעמען דיר בעליבט איז צו הײראטין - זונדערן דען אײניגן אופֿיציהר
װעלכֿר אפֿט בײא אונז צו גאסט װאר דיזין זאלשטו ניט הײראטין :
אך ! שפראכֿט זיא צוא איר מאן · זײא רוהיג אונ איך פֿאר זיכר
ד דיך דאס איך װעל פֿאר אים ניט גײן , דען איך האב
שוין לאנג אײן אנדערן צוא גיזאגט אונ דיא האנד גיגעבן מיט
אים צו הײראטין :

19

עש װאר אײן מאהל אײן גרושר פֿרעסיר (זולל וסובא) אבר
זײער אײן גישײטער מאן : עס טרעפֿט זיך דאס אײן
גרושיר קלײן אין דער שטאט מאכֿט (חתונה) זײן עלטערע
טאכֿטער מיט אײן גיװיסין יונגין קופֿמאן , אונ ער גיבט איר
טויזינד דוקאטין (נדן) : אויף דער (חתונה) װערן גיבעטן דיא
גרעסטע

גרעסטע פון דער שטאט ,' אונ דאס (חתונה) מאל זייט
ווערט אין גיגרייט מיט דאס גרעסטע פאראד : ווא עס טוין
אלע זיך לאז הויל גיקליבן האבן , זא קומט אויך דער גיטמייסטר
פרעסיר לאז גיין אין דאס הויז אונ שפראכט לאז דען (מחותן
בעל הבית) מיין העער איך האב פאר אייך אין זילבערן האנדל
לאז מאכין · איך פאר זילבער אייך איר ווערט בייא דיזן האנדל
פינף הונדערט דוקאטין פאר דינען : זא ענטפערט אים דער
(בעל שמחה) מיין פריינד איך קען יעצונד דיא מייניגע געסט
נים פאר לאזן היך מוז דאך זייא טוין טראקטירן נאך מיין פאר
מעגין נאך , בלייבן זיא היר איין פאר שטונד ביז דאס דיא
לייט מיט דאס מאל זיים פארטיג ווערן זא ווען איר דען
האנדיל מאכין : זא שפראכט דער פרעסיר איך קען היר
זא לאנג ניט בלייבן דען איך מוז אויך דאך מיטאג שפייזן ·
אין איין פאר שטונד קום איך ווידר היר העער : — אך זאגט
דער מחותן ! אונ ווען מיטאג שפייז ברויכט איר ניט לו הויז
גיין , איר קאנט אויך לאז גלייך מיט דיא אלע לייט
שפייזן , דער פרעסר זאגט זייער גוט מיין העער ער זעצט אים
אין טיש פריין אונ טראקטירט אים זייער גוט , דער
גיסמייסטר מאן שפארט גאר ניט אונ עסט אליט וואס נאר ער
בקומט אונ אויך וואט עס בלייבט פון דיא אנדערע לייט :
ווא עס טוין דער מאל זייט פאר בייא ווער , רופט איהם
דער (בעל הבית) אין איין בעזונדער צימר אונ שפראכט נון
יעצונד קאנן זיא טוין מיר פאר צאלן פון דען האנדיל דען איך
בין טוין מיט מיינע געסט פארטיג אונ זיא קאנן טוין גיין אין
גאסט נאמען: זא ענטפערט ער אים מיין העער איך האב געהערט
זאגן דאס איר זיך פאר גינומען האט נייך דיא אנדערע
שאכטער אין קורצין לאז הייראטין אונ אויך טויזנד דוקאטין
נדן לאז געבן , איך וועל אייער איינגשטע טאכטער לאז פרויא
נעמען אונז פארדער פון אייך ניסט מער אז פינף הונדערט שטיק
גאלד זא פאר דינט איר דיא אנדערע העלפט איז דען איין
בעטיר האנדיל אין דער וועלט מיט נאז ווייניג מיה אונ זא
פיל

פיל נאך פאר דינען : ער לאכט זיך אינען אויס אונ גייט זיין וועג :

20

איין אידיל מאן האט געגעבן לערנן זיין זאהן אין (ברלין) אין איין שול (סקאָלע) צו וויסן די אנדרע סטודענטין אונ איז ביים זיינע עלטערן נאך אויז ניט געוועזן אכט מאנאטיט , אויף איין מאהל ער גייט זאך ארום אין דער שטאט בעגעגינט ער איין קנעכט וועלכר האט גידינט ביים זיין פאטר , זאך שפראכט דער סטודענט צו איהם וואס מאכסטו היר אין שטאט ? ער ענטפערט איהם איך האב טוין יעלט קיין דינסט ניט מער ביים אייערע עלטערן אונ זוך איך היר אין שטאט איין דינסט נאך בקוועמן — איז דען דאט טוין לאנג דאט דו אווק ביסט ? פרעגט דער סטודענט : יעלט פינף טאג ענטפערט ער איהם — איז דען ניט וואס נאייס ביים אונז צו הויז געשעהן : איך ווער אייך וואס נאייס זאגן : דיא קלוגע פויגעל (סמאראקע) וועלכע שפראכין גקענט האט · האט געקראפירט (געפייגערט) — אך איין שאד זאך איין שיינער קלוגער פויגעל ! וויא אזוי האט זיא געקראפירט ? זיא האט זיך מיט פלייש איבער געגעסן : פרעגט דער סטודענט ווער האט איר זאך פיל פלייש געגעבן ? עס האט איר קיינער געגעבן ענטפערט דער קנעכט , נאר דיא צוויא בעסטע פערד וועלכע נאך דיא קאראטין געצילט וואָרן זיינען געקראפירט אונ מען שאיימט זיא אראנטער הינטער דען הויף אונ דאט פויגעל האט דער פון פיל געפרעסן — אך איין שאד זעלכע טייערע פערד - וויא ארום האבן זיא דען געקראפירט ? מען האט מיט זיא נאך פיל געארבעט מיט דאש וואסער פירין דאש מען זיא איבער געיאגט האט ענטפערט ער איהם - נאך וואס האט מען דען געברויכט זאך פיל וואסער צו האבן ? דאט הויף האט געברענט גיט ער איהם אנטוואָרט האט מען נייטיג געברויכט דאש וואסער צום לעשין , אך ! אונזער הויף איז אויך פאר ברענט געוואָרן , וויא אזוא האט זיך דאש פייער אן געפאנגן פרעגט דער סטודענט ? , פון די פאראדנע

 סטאלקארצין

(שטאלקארצין) וועלכע דיא הויך לייט האבן צום נוצין גיברויכט—
צו וואס האבין זייא דען דאס גיברויכט ? ענטפערט דר קנעכט אייער
מוטער איז גישטארבן אונ צוא איר באגרעבעניש איין דער נאכט
האט מען דיזעס אום וועגין פאראד צוא צינדין באדארפט ·
אך ! מיין גאט מיין טרייע מוטער איז מיר אויך גישטארבן
ווייסטו דוא ניט דיא אורזאך ווארום זיא קראנק גיווארן איז ,
זיא האט זיך זייער פאר בייגקס נאך אייער פאטיר דער פאר
עטליכע וואכין גישטארבן איז :

21

צווייא פריינד וועלכע האבן זיך איין לאנגע צייט ניט גיזעהן ·
האבן גידארפט טרעפענדיג זיך בעגעגענען—וואס
מאכסטו פרעגט אייגער דעם אנדערן ? ניט מיט אללעם גוט ,
האט איהם דער אנדערער גיענטפערט איך האב (חתונה)
געהאט : זאגט ווידער דער אייגער , איך ווינש דיר צוא
איין גוטע נייט מיט פיל גליק : ניט זייער גוט וויל איך האב
אבער איין גאנץ שלעכטע פרויא בעקומען ענטפערט ער איהם :
א דאס איז שלעכט זאגט דער אנדערער : ניין ! עס איז ניט אזוא
[ד] שטארק שלעכט , וויל איך האב איר אבער גענומען מיט
טויזנד דוקאטין (נדן) : נוא בעווינש דאך איינס דאס אנדערס
זאגט יעניר צוא איהם : ניין פריינד ! ניט זייער בעווינט עס וויל
איך האב פאר דעם גאנצען געלט פיל שעפסען געקויפט , אונ
דיא שעפסין זיינען אויס געפאללען — א שאדען שאדען זאגט
דער אנדערער : ניין ניט זייער [ד] שאדען , וויל איך
האב פון דיא פעל נאך איין גרעסערן סך הערוים גענומען—
נוא האסטו דאך ניטס פאר צארען ? ענטפערט איהם ווידער
דער אנדערער - איך האב זייא אבער צום טייל ניט , וויל דאס
הויז וואו דיא געלד איז געלעגין איז פאר ברענט געווארן
מיט דאס געלד : אה זעהסטו ! דאס איז יוא איין גרויסער
אונגליק : ניין ניין [ד] ! ניט זייער קיין גרויסער אונגליק וויל
דיא

דיא ווייב איז אויך מיט פֿאר ברענט געווארן , זיא לאכין ביידע
נאך זאמין אונ גייען פֿון אנדיר :

22

איין דיב (גנב) איז אריין אין איין נאכט דורך דעם פֿענסטער
נאך איין ארמאן אונ האט אן געהויבן נאך זוכן וועלכע
זאכן נאך בקומען — דער ארעמאן וועלכר האט אבער ניט
געשלאפֿן , זאגט נאך דיב , מיין פֿריינד ווייסטער זאל דיר
געשיקטר גיין דיין גליק , דאס ביסט ערשט גראד גקומען אין וואס איין
אורט זוכן ביא נאכט , וואו איך קען ביא טאג ניט געפֿינן :

25

איין בלינדער האט איין מאל פֿאר גראבן פֿינף הונדרט טאלר ,
וואו זיין נאכבער (שכן) האט דאס גאראפֿם ערזעהן - וויא
דער בלינדר אוועק איז , האט זיא דער נאכבאר גלייך אויס
געגראבן , אונ האט זיא לאז גינומן ; אין איינינע טאג קומט דער
בלינדר אונ געפֿינט ניט זיין געלט , האט ער גלייך פֿאר שטאנן
דאס קיין אנדרר נאר דער נאכבאר האט דאס גאווּסט טאן , וויל
ער זיין (שכן) איז אונ האט גאווּסט זעהן וויא ער עס בגראבן האט
איז ער געגאנגען גלייך צום נאכבאר אונ האט לוא אים געזאגט , מיין
פֿריינד איך בין דיר גקומען אום איין גוטען ראט (עצה) פֿרעגן , איך
האב סוויזינד טאלער , האב איך פֿינף הונדרט דער פֿון בהאלטן
און אין איין זיכרן אורט , וואו דארטן וועט שוין גוויס קיין מענש
רירן , נון ווייס איך ניט זאל איך דיא אנדרע פֿינף הונדרט
טאלער אויך דארטן בהאלטן , אדער איך זאל זיא אויף וועלכן
אנדר פֿאר ברויכן , דער נאכבאר האט אים גיראטן (גלייך
אלס ער בלינד איז קען ער דאס געלט פֿאר לירן) , עס איז
גלייכער דאס ער זאל אין דעם זיכרן אורט מיט יענע געלט
אין גלייך לייגען (אין דער האפֿנונג דאס ער זאל דיא געלט אויך
קענן פֿון דעם בלינדן בקומן) , דער בלינדר בדאנקט זיך זייער
ביא

ביא אים פאר דער ראט און שפראכט איך אונז אבער דיזעס קאן נאך האלבע נאכט װען אלע מענשען שון אין שלאפן : ער זאגט דאס האטט רעכט : דער בלינדער איז אװעק , אונ דער נאכבאר האט זיך געאײלט נאך האלבע נאכט די ערשטע פינף הונדערט טאלער צו ריק צו טראגען װײל ער װעט דא גלײך אײן צװײטע שטונדע טױזענד באקומען · דער נאך קומט דער בלינדער הײם אונ געפינט זײנע ערשטע פינף הונדערט טאלער אונ קעמט צו אונ גײט צום נאכבאר אונ זאגט הא (קװאטער) דאס האסט ליב צו נעמען , דער בלינדער האט פיל ־ בעסער געזעהן װיא דאס װאס צװײא אױגען האטטע : אונ אום װעגען שאנד ; האט זיך דער קאנאליע דער זױפן ;

24

אײן האנדװערגער האט געהאט צװײא זין , אײנער איז געװעזן פױל , דער אנדרר איז געװעזן אבער זײער פלײסיג צו זײן ארבײט , דער פױלער פלעגט ליגן צו שלאפן ביז אױף דעם טאג , אונ דער אנדערר איז אימער פריא אױף געשטאנען : דר פלײסיגר האט געדארפט אײן טאג פריא ארױס גײן פון צו הױז , אונ האט געפונען אײן בײטל מיט געלט , ער האט דאס גלײך געבראכט צום פאטער : דער פאטער האט גענומען דעם בײטל אונ האט גלײך געטראגען אין דער אנדערר שטוב װאו דער אנדרר זון שלאפט , װעקט אים אױף אונ זאגט צו אים , דוא פױלער זעהסטו װאס דוא בײבישט , דײן ברודער איז אױף געשטאנען גאנץ פריא , האט ער שון אײן בײטל געלט געפונען , אונ דוא ליגסט נאך אין בעט , אזא גליקליך זײן דיא װעלכע פריא אױף שטײען ; ליבער פאטער ! ענטפערט ער איהם גלײך דער פױלער , אין דעם װאכר דיא אױגן נאר אױף מאכט , נײן נײן , איר פעלט דערינן , דיזע װאס שלאפן זײן מער גליקליך , װען דער װאס האט פאר לארן העט נאך געבליבן אין בעט ליגן װיא איך , װאלט ער דאך ניט ברױכן צו פאר לירן , און שלאפט װײטער ·

זײער

25

ייער איין רייכער מאן װעלכער איז געװעזען זייער (דום) ד
האט געהערט זאגען אז איין ראב פויגעל לעבט מעהר װיא
צװייא הונדערט יאהר, דער מאן איז געגאנגען אונ האט זיך
איינעם געקויפט אויף פרוב:

26

איין ארמער איידיל מאן װאר זייער גידריקט אונ גיצװאנגין
פון זיינע (בעלי חובות) װייל ער האט זיא נים גיהאט
מיט װאס צו בעפרידיגען אונ צו בעצאהלין, אויף איין מאהל זאגט
ער אין דער פריא לוא זייא פרויא אונ קינדר (װעגן גרויס
אנגסט) דאס דער טײװל זאל קעמען אלע דיא װאס װעלן מיר הײנט
קומען געלד פאדערין: קוים װיא ער האט דאס פון מויל
הערויס גילאזין, קומען אריין פיר (בעלי חובות) מיט איין מאהל
װעלכע האבען אן גיהויבען צו טרייבען אונ איק לוא זידלין װאס
ער גיט זיא קיין געלד נים אונ האט אן זיא גאר פאר
געסן: איך שװער אייך בייא איין נאמען זאגט דער (בעל חוב)
אז איך האב איך אט ערסט אויף דער מאגט:

27

איין טירקאיי האט זיך גיטראפן דאס איין בייטיל שניידער
האט גפאדארפט זעהען װיא איין קויף מאן איז אריין
געגאנגען אין דער קאמעדייא הויז, װעלכער האט גיטראגין
איין שאמעטענע קלייד מיט גילדענע קנעפ: אונ אלס ער
האט זיא בעקומען װאלען, האט ער זיך גיזעצט אויף דער
באנק װעלכע עס װאר הינטער דעם קויף מאן, לסוף האט ער אן
גיהויבן דיא קנעפ לוא שניידען אונ האט עטליכע אפ גישניטן:
דער קויף מאן האט דער הערט אונ מאכט זיך ניט װיסן,
שטיים אויף פון זיין ארט אונ גיט הינטן ארום דעם בייטיל
שניידער

שניידער אונ האָט אין דער שטיל אַרויס גינומען פון טאַש איין מעסער , אונ האָט איהם אָב גישניטן איין שטיק אויער , דער בייטל שניידער טראַכט אין אויער ! אין אויער ! דער קויפמאַן שרייאַט מיינע קנעפ ! מיינע קנעפ ! דער בייטל שניידער זאָגט היר האָט איר אייערע קנעפ , אונ שטויסט עס איהם אין דער האַנד , דער קויפמאַן זאָגט דאָ האָסט דו דיין אויער , איך ווער היר לאָזן מיינע קנעפל צו נייען אונ דוא דיין אויער ;

28

איין דאַך דעקער · איז אַראַב גיפאַלן דורך אונגליק פון איין דאַך וואו ער האָט גיאַרבייט , אויף איין מענשן וועלכער גראַד אויף דער גאַס גיגאַנגען איז אונ האָט דעם מענשען גיטייט : איהם אַליין אָבר האָט גאָר ניט קיין שאָדין גיטאָן · דער זון פון דעם טויטין האָט דעם דאַך דעקער אויף גיפאָדערט צום געריכט אַלז מערדער דאָס ער זאָל אויך מיטן טויט גיריכט ווערן האָט זיך דער דאַך דעקער אָב געווערט מיט זאָ איין ענטפער , מיין פריינד אויב איך האָב געזינדיגט וויל איך אַליין מאַכן איין פערמיינונג , גייט איהר אויף דעם אָרט אויפין דאַך וואו איך בין גישטאַנען , אונ איך וועל שטיין אונטען וואו אייער פאָטער גיטייט גיוואָרן איז · פאַלט אַראָב אונ טייט מיך אויב איהר קענט ;

29

פרידריך: דער קיניג פון פרייסין ווען ער וואָר נאָך איין יונגר גרוש פרינץ איז ער גיפאָרן נאָך דער גרושי רעזידענצ שטאָט (לונדין) ער בלייט דאָרטין זיבן עטליכע מאָנאַטיים אַנ פאָרט אופט אַרום דיא ברימשי שטאָט צו בזעהן , איין מאָהל פאָרט ער דורך איין גוויסע גאַס וואו דער רייכסטער (יובעלירר) וואוינט , אונ שטייגט פון פערד אַראָב , קומט צו דען (יובעלירר) אין הויז , ער גפינט דאָרטין זייער פיל טהייערי אייד גשטיין

גיטטין וועלכי ער אויף איין (ברלין) ניט גיזעהן האט , דער
וירט ווייזט אים אוך גלייך צוויא ריגגן (פינגרליך) וועלכי זייער
קונסליך גיארבעט וארין אונ מיט דיא טייערסטי דיאמאנטין איין
גיזעלט זיין , דער פרינץ האט גרוס לוסט צו דיזע ריגגן אונ
פראגט פון דעם איסטער וואס דיזיט קאסטין זאל , דער
יובילירער זאגט דיזי פאר קאסט סויזינד פונט שטערלינג , (דס
איז אום גיפערט צוויא טויזינט דוקאטין) דער גרויט פרינץ
זאגט עס איז איין : ער נעמט עס אין זיין טאש אונ זאגט
מארגן קריגט איר אייער געלט (זא וויא עס אויף גישטעהן איז)
אונ ראייט צו הויז , ער זעהט ארום דיא צוויא ריגגן אונ זיין
גראד צו גלייך גאר אן איינע איינסטע אונטר טייד—דאס
איינע פון דיא פאר טוט ער אויף דעם פינגר זעלין שטענדיג , אונ
דאס אנדרע טוט ער גוט בוואָרגין אין זיין גאבינעט וואו דיא
אנדערי סאייערי צירונג פאר שטעקט זיין : אויף איינע מאל
וויא דער גרויט פרינץ זיצט אין זיין פירטן ציאר גאנץ אליין אונ
זיין פאזיע (ליב קנעכט) (קריסטאך) וואר אין דאס גאנץ
פהדרטטי ציאר , ברויך אים דער פרינץ גאנץ נייטיג וואס האבן ,
זא נעמט ער דאס קליין גלאק און פאנגט אן צו קלינגן דאס
דער קנעכט הין קומן זאל , דער קנעכט וואר אבער זא
פעסט איין גישלאפן הערט עס גאר ניט · דער פרינץ גייט
זעלבסט הין ער פינדט דעם ליב קנעכט אויף דער זאפייע
(קאנאפייע) ליגן אונ שלאפט , דער ביא זעהט ער אוך איין
פאפיר פון דינר טאש דאס קנעכט ארויט שטעקן · ער נעמט
עס גאנץ ביזאכט פון דער טאש ארויט , אונ דאס וואר איין אפ
גיציילטר בריב פון דער מוטער דיזין ליב קנעכט , אונ עס וואר
דערינן זא גישריבן :

פיל פרייד אן מיין ליבשט קינד איך בראנק אינין פיל
כאהל פאר די גוטע דיא איר מיר גיציינגט האט מיט די
200 טאהליר דיא איך היר אין ברלין ענטפאנגן האב פון
זייא , אונ דיזיש געלט האבן מיר פיל ניצין גימאכט , איך
האב מיין טאכטר איער שוועסטר (איזאבעלע) גיהייראט מיט
איין יונגן ערליבין שוסטר פון דער שטאט איך האב אלעש
וואש

וואש נייטיג איז פאר אייער שוועסטר צוא דיא הויכצייט גילאזט אן גרייטן, עש איז מיר נאך גוויש אוך גיבליבן אויף איין קליינע צייט מיין עלטר צוא דער נערין, ער בארם זיך אוך הער גאט אויף איך זוא וויא איר ווערט זיינט, דאש איר מיר אלטע מוטר ניט פאר לאזן טוט, עש פרייט מיך זייער דאש איך זוא איין גוטן זון אויף דער וועלט גיבראכט האב, פון מיר זיין טראייע מוטר וועלכי אימר אן דעם בשעפר פאר זיין גזונדהייט אונ גליק ביטן טוט אונ האפפע פון זייא דיא ג׳נאד ווייטער צוא אנטפאנגן (יאהאנגע): נוח ווח דער גרוט פריכן דען בריב גחנץ חיבר גילעזט החט וחר ער פולר פרייד דחט ער זוח חיין פרוחען ליב קנעבט החט, חונ רייכקט בחיי זיך דיזיר וחן החט דחט גחנלע לון געלט פון חיינע יחהר חן זיין מוטר גיטיקט ׳ חיך מוז חיט חיך גוט בלוגן דער פחר: ער נעמט זיין גוטט ריגג פון פינגר חרונטר חונ זעלט עט חין דחט בריב היין חריין חון טטעקט עט ווידר חין דעם קנעבט זיין טחט חריין, חונ לחזט חיין טייל דער פון חרויט טטעקין, דער פריכן גייט לוח ריק נחך זיין ליחער חונ פחנגט חן ווידער זוח טטחרק מיט דעם גלחק לוח קלינגן, עט הערפט חבער נים דער קנעבט טלחפט וייסר, ביז דחט ער קומט חין דחט פחרערטטי הויז ווידר חונ קלינגט ווייטר מיט דעם גלחק, דער ליב קנעבס (קריטטחן) וחכט זיך חויף מיט גרוט טרעקים, חונ דר פריכן טפרחכט לוח חים טרעק דיך ניט עט ווער דיר קיינע טלעכטן גיטעהן, עט חיז פיל זעלבע מעהניר דיח זוח חיין החרטין טלחף החבן ׳ החטט דערינן קיין טולד, טינק מיר חן חיין חון גלחז ווין חון בריינג מיר היין; דער פירטט גייט נחך זיין מורט חונ (קריטטחן) טוט דעם הערין זיין בחפעהל חונ קומט מיט דחט ווין חוך היין דער פריכן טפרחכט לוח (קריטטחן) וחט פחר חיין טטיק פחפיר טוט דיר פון דעם טחט חרויט טטעקין, דער (פחזייע) פחר געטט גחנץ חונ גחר חן דען בריב ווייל ער נחך פון טלחף חיזט· ער נעמט מיט דחט גיטווינדיקייט דחט בריב פון טחט חרויט· ווח ער ויל עט נחר עפענין זוח פחלט דחט ריגג חרויט חויף דער

ערד

ערד ך דער קנעכט ווערט זייער דער שראקין דריבר , ער
ווערט גאנץ (בלאד) אונ בלייך , ער פר לירט זיינע קרעפטין , ער
קאן מער אויף דיא פים ניט שטיין אונ פאלט דען פרינץ צוא
דיא פים אונ שפראכט , מייערע קיניגליכע מאיישטעטן ער
באריאין זיא זיך אויף מיין עלענד , איך האב קיינע מינטסטע
פולר אן דען פרינץ זיין רינג וועלכע ביא מיר אין דער טאש
ואר , איך וויס ניט ווער פון מיינע אום פרייגד האט עס
מיר אין דער טאש גיזעלט טאן , אום וועגן דאס איך פון דאס
קיניגליכע מאיישטעט בשטראפט ווערדין זאל : דער פרינץ
פאנגט אן צו לאכין אונ שפראכט , וואש איז דיר (קרישטאף) גוואורן
בישטו דען (דום) מיין רינג איז ביא מיר אונ דיזע מוז גאר
וואס אנדערש זיין , דער קנעכט הייבט עס אויף אונ צייגט
דען פרינץ , ער זאגט עס וואונדערט מיך אויף עס איז גראד
זוא וויא מיינע , ער גייט אין זיין גאבינעט אונ ברייגט דאס
אנדערע אונ צייגט דען קנעכט , (קרישטאף) ווערט וואש
פרישער , דאס גישטאלט ווערט פאר בעסירט אבר צוא זיינע
קרעפטין קומט ער נאך ניט — דער פרינץ זאגט צוא אים קינד
דוא מוזט דאס גלאז גוטין וויין טרינקען זוא ווערסטו דאס קרעפט
צוא ריק בעקומין , מיין גיטיר (קרישטאף) לאזט זיך ניט פיל
בעטין אונ טרינקט עס גאנץ אונ גאר צום ענד אויס , אונ
קומט אויף זיין פאריגע שטעל , אונ שפראכט צום פרינץ זוא
אין מיינעם רינג איז מיר ניט גיברויך אידו טייגק עס דען
קיניגליכע מאיישטעט וויל זייא אויך גראד זעלכיש האבן טון ,
דער פרינץ גיט אים אנטוואורט גאט בהיט מיך איך ברויך קיינע
גישאנק פון אים איך ווער עס דיר ליבר מיט איינעם גוטין
פרייז בצאלין , זאג מיר נאר וואש דיזיש פאר איין טריפס
איז ביא דיר אין דיינע טאש , קרישטאף ענטפערט דאס איז
איין בריף פון מיינע אלטע מוטר אין (ברלין) : דער פרינץ
זאגט צייג מיר דאס בריף , (קרישטאף) גיבט עס איהם אונ
וויל דער בריף וואר טוין אים בקאנט לעזט ער אים גאנץ
גישווינד , אונ זאגט צוא זיינעם (פאזייע) אהה דוא פרומיר
קינד פון דער אלטיר מוטיר ! דיין גאנציש לעהן ד געלט פון מיינה

ד גאנצע

גאנצע יאהר דיא דאס פון מיר ענטפאנגען האבט אן דיינע מוטער
אונ שוועסטער אפ גיגעבן האט , נאך ליבר (קריסטאל) עס
האט דיר קיינר פיינד דאס רינג אין דער טאש גישטעקט נאך
דער היממעל וועלכיר דיר פריינד איזט פאר דיינע גוטן דיא
דאס אן דיינע מוטטער אונ שוועסטיר גיטאן האבט האט דיר
דיזין רינג גישאנקין , אונ לום לייכען איז עס גראד אין דען
בריף אריין גישטעקט וואָרין , איך נעם עס פון דיר ניט ביז
דאס פון מיר זאלשט בעצאלט ווערן מיט טויזינד דוקאטין זאס וויא
דאס אנדערע מיך קאסט : נאך מיין גוטיר קריסטאל לאזט זיך עס
אויך איין ריידן אונ בלייבט דער ביא , דער פרינץ נעמט איין
ביטיל פון 1000 דוקאטין אונ גיט עס אן דען ליב קנעכט—
נאך וואס קאן ער דען (קריסטאל) מאכן ער נעמט עס צו אונ
שפראכט. זאס - ווען איך נאר 200 טאליר אן מיין מוטר גשיקט
האב בין איך בטיינקט גיווארן פון היממעל מיט 1000 דוקאטין ,
זאס שיק איך יעצונד דאס גאנצע געלט איין גישאנק אן מיין
מוטיר אונ ארימע פאמיליע זאס ווער איך דאך פאר גיוויס מיט
פיל טויזינד דוקאטין בטיינקט ווערן , דער פרינץ אבר
שפראכט לאס איהם ניין פריינד פאר דיין מוטר אונ פאמיליע
איז גינוג איין פינפטע טייל פון דאס געלט , פאר דאס איבעריגע
זאלשטו דיר איין שטיק לאנד קויפן אויף דער עלטיר זיך לאס דער
נערין : עס ווערט אויך זאס גישעהן ער טיינקט דער פון 200
דוקאטין אן זיין מוטער : ער ווערט אבר מער פון דען היממעל
ניט בטיינקט אונ בלייבט פיל יאהרן ביא דען פרינץ אונ אויך
נאך דען ווען דער קוניג פרידריך קיניגן טוט :

30

דער זעלביגער קיניג איז איין מאהל גיפארן אין דער
שטאט , זאס זעהט ער איין גרושע (פהראדע) פון
מיליטער (חייל) שטיין אויף דאס פלאטץ , דער קיניג פרעגט
אן דען יענעראל וואס דיזיש בעטייטין זאל , ער גיט איק
אנטווארט איין סאלדאט איז (דעזענטיר) גיווארן אונ פורט
גילאפן

גילאפן און דרום איז ער גיריכט גיווארן דאס (פאר האנג) , דורך זיין לעהן מאהל דורך דאס גאנציר רעגימענט : דער קיניג דער באריאט זיך אויף דעם סאלדאט לאזט איהם רופן , און פרעגט פון איהם , מיין קינד וואס פעלט דיר דען אין דעם דינסט פון מיינע מיליטער (חייל) , קריגסט דאך רעגולער דיין ברוט קליידונג און אויך געלט , דער סאלדאט ענטפערט , קיניגליכע מייסטעט עס פעלט מיר קיינע זאך זונדערין איך פינדע קיין גליק , איך וואר שוין דריי מאהל אין דאס שטרייט מיט דיא (עסטרייכיר) און איטר האבן מיר פאר שפילט און קוים מיט דאס לעבן צו ריק פורט גילאפין , נון זוך איך מיר איין בעסערע דינסט אונטער איין אנדערן (מאנארכע) דאס נעמליכע מיליטער דינסט , פיליכט בגליק איך דארטין ; ניין ניין ! זאגט דער קיניג צו איהם—פראביר נאך דאס איינע מאהל בייא דען פירטע שטרייט דיא מיר אן פאנגן ווערדין , און ווען מיר אויך דיא פאר שפילן זאלן זא לויפין מיר שוין ביידע צו זאמין און דינען ניט מעהר : ער שיינקט איהם עטליכע דוקאטין און מאכט איהם אויך פריי פון דאס לייב שטראף :

31

איין בויער האט זיך אריין גילויגן אין איין דארף וואו ער האט אין איין קורצע צייט גינאמין דיא פריינדשאפט פון אלע נאכבארן , דער נאך ווייל ער האט דארט גיוואונט צייט אונגעפעהר פון איין יאהר האט געדארפט איינע פון זיינע שענסטע רינדער קראפירן - ער איז דער פון גיוועזן זייער בטריבט אבער עס האט איהם נאך מער גיערגערט דאס אין וועלכע צייט דער נאך האט ער פאר לארין זיין פרויא , מען האט איהם גאר ניט גיקענט טרייסטין , און האט איר זייער ערענסט בעוויינט , זיינע נאכבארן (שכנים) האבן גיטאן זייער שולדיגקייט איהם צו טרייסטן - איין פריינד זאגט איינער פון זיא ! עס איז וואר אז איר האט פערלארן איין פרויא וועלכע איז זייער גוט און ארענטליך גיוועזן , און האט פאר דינט גוויס דאס

דאס מען זאל איהר בעטרויערן , אבער עס איז דאך איין מיטל דער צוא , איר זיט נאך יונג , אייך וועט קיין פרויא ניט פעללען , איך האב דרייא טעכטער , נעמט אייך וועלכע איר ווילט פאר איין פרויא , איין אנדערער זעלט אים פאהר זיין שוועסטער , דער דריטער זיין ברודערס טאכטער - איך זעה שון רעכט גוט זאגט דער באטריבטער וויטמאן (אלמן) דאס אין דעם דארף איז בעסער צוא פאר לירען איין פרויא איידער איין רינד , מיין ווייב איז ערסט אם גישטארבן גיבט מען מיר שוין דרייא אנשטאט איהר , אונ אז איך האב פערלארן מיין רינד איז ניט פארהאנדן קיין מענש זאל מיר איין אנדרע אין איר שטעל געבן . אָה ? האט ער גיזיפצט פון גאנצן הערצן ;

52

אין דיא ערסטע פיינע טעג פון זומער , אלס איין איידל מאן האט געלוסט צוא גיין זעהן זיין גארטן וויא זיין גערטנער ארבייט , וויא ער איז גיקומן , ווארפט ער דיא אויגן הין אונ הער אום צוא זעהן וואו איז דער גערטנער , ער זעהט אים אבער אויף קיין זייט ניט ער איז גגאנגן אונטער דיא גידיכטע בוימער ער זעהט ער שלאפט , דער הער קומט אין (כעס) אונ זאגט זא ארבייטסט דוא ליידאק , דוא פאר דינסט ניט דעם ברויט , דוא ביסט ניט ווערט וואס דיא זון שיינט אויף דיר , איך ווייס דאס וואול ! זאגט דער גערטנער איר האט אויך רעכט , אז איך בין ניט ווערט דאס דיא זון זאל אויך שיינען אויף מיר , דרום האב איך מיך אין גארטן גילייגט ;

53

סאקראטעס דער פילאסאף האט גיהאט זייער איין שלעכטע ווייב וועלכע פלעגט אים שילטען פון דער פריא ביז אבענד , איין טאג וויא זיא האט איהם שטארק

שטארק געשימפפט אונ געשריען , איז ער ארויס פֿון טיר אום איר ניט
מער צו הערן , די שלעכטע פֿרויא האט זיך שטארק דערצערינט
ווארום זיא האט קיין מענשן ניט צו טימפפן . האט זיא
גענומען איין קרוג מיט אונריין וואסער , אונ האט אס
געגאסן דעם מאן , דער פֿילאזאף האט זיך גאר ניט געערגערט
אונ האט צו איינעם פֿון זיינע פֿריינד מיט לאכן געזאגט ,
נאך דעם דונער מוז איבריג דער רעגן קומן :

34

ווייא מען האט אויף איין מאהל דעם סאקראט דער ציילם
אז מען האט פֿון איהם שלעכטס גירעדט אין איין אורט :
צו וואס מאכט דאס אויס זאגט דער (פֿילאזאף) לאזן זיא רידן ,
ביז אזו אפֿילו ! זיא קענן מיר אויך אונזער דיא אויגן אפֿילו
שלאגן :

35

איין הער איז גיריטן מיט זיין קנעכט אויפֿן פֿעלד וועלכער
דעם מאנטל פֿון זיין הערין האט געהאלטן , אונ איז
אויפֿן פֿערד איין גישלאפֿן , דער הער רופֿט זיין קנעכט , דער
גיט איהם קיין אנטוואָרט , ער זעט דאס ער זיצט אויפֿן פֿערד
אונ שלאפֿט זיך אין דעם זאגט ער שלאפֿסט : הערמאן ! רופֿט דער
הער וואו איז דער מאנטל איך זעה מיט דיר דאס דוא גיוויס
פֿערלארן האסט , א מיר קענט זעטן איין הער זאגט דער
קנעכט ! זייא ? וועלן גיוויס דעם געזאטט געווינן :

36

דרייא שפילבובין אונ בעטלער וועלכע נאר זוכן זייער ברויט
נאר מיט שפילבובערייא פֿאר דינן , האבן געריינט
אויף דאס לאנד אום צו באטריגן דיא לייט , עס גילט זייא
אבער ניט , ביז זיא מוזין פֿאר הונגר קראפירן , אויף
איינע

איינע מאהל קומען זיא אויף איין פעלד ועהן זיא דאס
(איין דארפס מאן) שלאפט אויף דאס גראז און זיין אייזעל אייזט
אום וואס בלאהרן און פיטערט זיך פון דעם גראז , דער לוים
פון אייזעל איז אין דיא האנד פון דעם דארפס מאן - נון רופט
זיך איינער פון דיא דרייא אפ היר האבן מיר וואס נאך פאר
דינען ! , זיא גייען נאך דאס אייזעל נעמען ארונטער וואס זיא פינדן
אונ נעליך איזט , דאס איבריגע טאמסין זיא ארונטער אונ וילן
זייער ועג גיין דער איינר ואר אבר דער גרעסטר קאנאלייע
אונטר זיא אונ שפראכט מיר מוזן אוך דעם אייזעל מיט נעמן ,
אונ מארגן ועלן מיר פאר קויפן אויפן מארק אין דער קליינע
שטאט וועלכי פון היר נים וייט איזט אונד אוך דער ביא מוזן מיר
פון דעם דארפס מאן איין (שפאס) גילעכטר מאכן ; דיא אנדרי
צוויא פרגן ויא ארום קענן מיר דאס אייזעל יעצט קויפן אויף
דעם מארק פיילבט קומט דער בויער הין , אונ דר קענט דס זייניגע
זא ועררין מיר אויך דאס לארונג פאר לירן אונ גישטראפט
וערדין , ער ענטפרט זיא לאזט מיך דער פאר זארגין איך
וער אוך מארגן קומן צום מארק , דיא לייט לאזין זיך אן
ריידן אונ נעמין אויף דאס אייזעל מיט ; ואס טוט דער איינער
בטריגר ער טוט אן קניפן דען צוים אויף זיין קאפף ,' דאס
אנדרע לארונג וועלכי נים נעליך ואר לייגט ער זיך אויף זיין פוקל
ארויף , ער לייגט זיך אוף דען ארט פן אייזעל מיט זיין עגלילם אויף
דער ערר אונ בלייבט ליגן אין האלבע שטונד דער דארפס מאן
האט זיך אויף גיוואכט , ער ואר דער שראקן צו זעהן איין
מענטשין אן גישטאלט זיין אייזיל , אום גאטש ווילן זאגט דער
בויער , ואס איז דען דיר גיוואורן ? מיין גוטן אייזיל זעה איך אין
גישטאלט פון מאנש פארשון , אונ ועלט גאר אויש זיניג ווגן דעם ,
ער פארכט זיך אוך איה אן צו רירן אונ לאזט דעם לוים פון
האנד ארויש : דער פאר שטעלטר קאנאליע שפראכט צום
דארפס מאן מיין העער טרעקין זיא זיך נים ער בארעמן זייא
זיך גאר אויף מיין עלינד אונ נעמן זיא מיר גאר מיין לארונג
פון מיין פוקל ארונטר און דאס צום פון קאפ ארונטר איך ואר
זייא

זיא פאר צײלן װאס איז איר גיפאסירט האט : נוא דר
פאר נארטר בױער האט איז צײדונג איז דעם פאר שטעלטין ,
ער גײט איז ציטרניש צוא אונ נעמט דאש צאסט , (ער
פֿינדט דארטן אבר ניסט) אונ דאס צויס פֿון קאפּ ארונטר אונ
שפּראכט צוא אים יעצונד זאג איר שוין װאס איז דיר גיפאסירט
האט ? אה זיפֿצט דער פאר שטעלטר אונ זאגט , איך בין איין זון
פֿון איין * צױבערר , איך האב איינער איין פֿאטר גיפֿאנגט װאס
ער איר נאר גישפּראכן האט , אויך איין מאל אבר האב איך אים
ניט צוא גיהערט װאס ער פֿון איר גיפֿאדרט האט זוא ערגערט
ער זיך אויך איר אונ פאר צױבערט איך אויף זעקס יאהר פֿר
איין אײזיל צוא בלייבן , נוא היינט גראד האט זיך גיענדיגט
טון דיא זעקס יאהר אונ בין װידער גיקומן צוא איין נאטירליכן
גישטאלט : גײט אװעק פֿון איר טרײט דער בוער ! , איך װיל
איז צױבערר קינדר ניט האבן צוא טאן , איך פֿערכט איך דאס
דיין פֿאטר אויך איך ניט פֿר צױבערין זאל , אונד װאס דײװיל
האבע איך איז דיר מער צוא טאן : דער באטריבטער בוער
נעמט זיין צום איין האנט אונ גײט צוא הויז : װיא דער פֿילוס האט
גיזעהן דאס ער טון פֿראכט איז , זוא גײט ער צוא זיינע
אנדרי צװיא בטריגער אונ פאר צײלט זיא פֿון זיין שטעלבערײ ,
צוא מארגין גײען זיא אלע איין דאס קלײנע שטאט צוא מארק
אום דעם אייזיל צוא פאר קויפֿן , דער באער קומט אויך איין
איין אנדער אײזיל צוא קויפֿן , דער זעט ער אונטער אנדערע פֿיל
אײזלין אויך זיין אייגענע אײזיל שטיין צום פר קויף : איט האליר שטים
טרײט דער בוער , דוא ביסט שוין װידער היר אויף דעם
מארק צוא פאר קויפֿין ! דו פֿר פֿלוכטר קאנאלײע , נײן נײן ! איך
װעל דיך הײך אום זונסט ניט נעמען , דוא האסט שון גיװיזט
גיװיש װירר זיך צוא נאכקן איז דיין פאטר האט ער דיך שוין יעצונד
אום צײטן מאהל פאר איין אײזל פאר צױבערט , איך
דײנק יעצונד האט ער דיך שון אויף אײביג פאר פלוכט אונ װעטש
אימר אײזל בלײבן :

עס

57

עש וואר איין מאהל איין געלערינטער מאן וועלכער שטענדיג געזעסין איז איבר דיא ביכער אונ געלערינט - עש קומט צוא איהם אמאל איין מאהל צוא גיין זיין פרויא אונ זאגט , ווילסט גאר ניכט טאן , ניט ארבעטין אונ פאר דינען , זאלסט נאר איבער אונ לעזן , ווייא גליקליך וואלט איך געוועזן ווען איך וואלט אויך איין בוך (ספר) געוועזן - וואו דרום ! פרעגט ער ביא איהר , זיא ענטפערט איהם , וואלסטו אויך קיין מאהל פון דיא אויגין ניט ארונטער לאזן -- אך זאגט ער צוא איהר ! איך וואלט אויך צוא פרידען געוועזן , אבר זאלסט זיין איין (קאלענדר) צוא — פאר וואס גראד איין (לוח) ? פרעגט זיא פון איהם - זא וואלט איך אלע יאהר איין נייעס ווייב האבן :

58

אין (סאלדאט) וואר איין מאל צוא איין גישיקטע — איין פויער קומט אין שטאט מיט איין פוקס צו פאר קויפין . עש וואר גראד איין גרויסער (פעסט טאג) (חגא) , ער גייט פאר ביא איין קירך זעהט דארין פיל מענשין , ער קומט אויך היין אונ ווייל עש וואר אום ווינטער אונ דער ביא איין גרויס קעלט זא גייען אלע דיא פריסטער (כומרים) וואריין גיקליידט מיט אלירלייא פוטער ווארג , פוקס , סובל , וועלף , מיט גרויסע קאלנירעס הינטן : דער נארישטער פויער דענקט דאס דיזע (כומרים) דאס פוטיר ווארג צום פאר קויפין האבן - אזוי טוט ער . ער נעמט זיין פוקס , פאר ווארפט איהם הינטן אויף זיין אקסיל , ער דריקט זיך מיט געוואלד צו ווייזן דיא לייט אונ גייט הינטער דיא (כומרים) דיזע גייען ארום דאס קירך מיט זינגען אונ גיבעט , אונ ער שרייאט אויך אן רופט אוס ווער ברויך איין פוקס צו קויפין ! - דיא לייט מאכין אויס איהם געלעכטער אונ ער טוט דאס זעלבע : ער גייט זא ארום איין פירטיל שטונד אונ קיינער קויפט שפראכט ער מיט לארין .

אה

אה ! האייגט איז איין טאלעבטער מארק אויף דאס פֿוסר ווארג
ז׳ וויל עס איז זוא פֿיל יעצונד צום פֿאר קויפֿן , איך מוז איר
קומען איין אנדיר טאג ווען עס ניט זוא פֿעל זיין ווערט :

59

איין אופֿיציהר האט גיריטן אויף איין זייער גוט פֿערד פֿון דער פֿארשטאט קיין פאריז אין שטאט אריין אויף דען בריאטין בריק וואס שטייט אויף דער טייך (סעקוואנע) : ווי ער פֿון בריק ארונטער איז זוא בעגעגינט ער איין אריאמן רייטן אויף זייער איין ארים פֿערד (נאר הויט און ביינר) אלט און בלינד , דער אופֿיציהר קאן זיך ניט אויף האלטן און פֿאנגט אן וואס צוא לאכין פֿון דעם ארים פֿערד , דער אריימער ווערט פֿאר דראסיג און שפראכט צום אופֿיציהר , וואס לאכט איר דען פֿון מיין (סקאפע) ! איך ווער מיט אייך דאס איך וועל דער ווייזן מיט מיין אריימע (סקאפע) ווער ווי איר מיט אייער בריאט פֿערד , דער אופֿיציהר פֿרעגט ? אין פֿיל וועטן מיר—דער אריאמן שפראכט אין דרייא דוקאטין דען מער האב איך ניט , דער אופֿיציהר שטייט צוא וויל ער מעכט גערן זיטן וואס דיזיט בשטיין זאל - נוא שטייגט ער פֿון זיין (סקאפע) ארונטער , ער נעמט זיא פֿאר אלע פֿיר אויף זיין פוקיל , טראגט זיא אויף זיין אקסיל אויף דען בריק און שמייסט איר אין דאס טייך אריין - נוא שרייט דער בעטליר צום אופֿיציהר ! מאכט איר יעצונד זוא ווי איך קריגט איר דאס וועט געלט--דער אופֿיציהר לאכט זייער שטארק און גיבט אים זיין דרייא דוקאטין :

40

צווייא אלטע לייט וועלכע וואַרן שוין מער ווי זיבציג יאהר האבן זיך צוא זאמין גירעט זייא ווילן נעמען יונגע איידין פֿון אכצעהן אדר צוואנציג יאהר צוא פֿרויא , אונ עס ווערט זוא גיטעהן , ווי עס קומט שוין דער טאג פֿון

הוכצייט , נעמין זיא דיא אלטע זייערע יונגע (כלות) מיט
אונ גייען צו דעם העכסטין פריסטער (כומר) דאס ער זאל זיא
(זעגענין) בענטשין אבר דאס האירהטען (חופה שטעלין)—דער
פריסטער האט אבר דראם אויך דיא אלטע נארין וואס נעמין
זעלבע יונגע פרויען , אונ שפראכם צו זיא , איך דארף
אייך ניכט מער בענטשין ווייא דער בעסער גיזעגינט האט דאס
ערשטע פאר מענשין (אדם וחוה) , ער בענשט אבר צו
פאר דיא אידלין (כלות) מיט דיזע ווערטער זיין פרוכטבאר ,
דאס בעטייט (פרו ורבו) : נאך דעם דיא אלטע (חתנים) ער
בענטש זיא מיט דיא ווערטער ער פילט דיא ערד—דיא זיס
וואונדערן זיך אויף די זעגינונג (ברכות) אונ צום ערשטין וואס ער
האט זיא בעזונדער גיבענטשט , אונ פרעגן פון אים וואס
דיזעס בעטייטן זאל , ער ענטפערט זיא גלייך דערויף , איך האב
גיוויס רעכט גיטאן , דיא אלטע זיס מוזין דאך אום גיזאמט
שטארבן אונ ווערין אין דער ערד קומען , האב איך זיא
אויך זא גבענשט ער פילט די ערד דש איז (ומלאו את הארץ) , די יונגי
אבר ווערן ווידר צו נאיי האירהטען מיט אנדרע אהנין אונ ווערן קינדר
האבן, האב איך זיא גיזעגינט ווי עס גיהער זיין פרוכטבאר :

4.

צוא אין גרושין (ויטראט) וועלכיר נאר אבר ביטער אימר
גיזעסין איז , האט זיך איין גילאזין דורך דעם קומין
אין (גנב) אונ האט טין אין (קאפיל) קאהיל ארויט גינומען ,
פון דיא קאס ארין גישטעקט : דער באנק קוועליר פרעגט
ווער איז עס דארטין ? דער (גנב) ענטפערט איך—וואס
בדארפטטו ? איך וויל ביא אייך פרעגין אויב איר דארפט ניט
איין קנעכט (לאקאיי) צוא בעדינען אייך , איך בין יעצט אן
איין דינסט - האסטו זאלן אין טיר אן קלאפין צוא האט איך
דיר עפינן ! איך האב איך גיפארכט איך ווער אייך אובר
שרעקין מיט דאס קלאפין - פר גיט אים איין סאר גולדן אונ
הייסט אים מארגן קומן :

פאר

42

פאר צייטן װאר אין ענגילאנד דער פֿיהרונג דאס אין מענסט װעלכר אין גירילכט געװארן צום טויט האט די פֿראייהאייט געהאט זײן קערפיר (גוף) פֿאר קויפֿן אן די (חירורגין) (רופֿאים) צירוליקט (װײל זיא עס ברויכן צוא דאס אנאטאמיע) לערנונג (נתוח) , אונ די צייט װאגין אים דאס געלט מאכן װאס זיא װילן פֿאר דעם טויט , צו פֿר טיכורין , צוא פֿאר ברײנגען , אדר װאס אנדירט - איין מאהל וקומט איין (חירורג) אין דער גרוטיר (תפֿיסה) אונ פֿרעגט װער איז דא טוין צום טויט גיאייספט געװארן , זוא רופֿט זיך אייגר אפֿ איך , איר קאנט מיך קופֿין [ער קומט אים אים אין דינגען אריין אונ קומט דורך פֿאר פֿינף דוקאטין , דער חירורג נעמט דאס געלט אונ גיט אים - זיא ער נאר דאס געלט בקומן האט פֿאנגט ער אן זײער צוא לאכין—דער צירוליק פֿרעגט װאס לאכסטו אזוי מיר ? ער ענטפֿערט אים װײל איך האב דיך אפ גינארט , דא אייגנט װען האט מיך גיריכט צום הייגנען זוא װעלכסטו איין קערפיר נעמין , ניין ! ניין ! װען האט מיך (גיאייספט) צום פֿאר ברענן װייל איך האב איין דארף אונטר גיצונדן :

45

עש װאר איין מאל איין רייכער אונ פרציבר קויף מאן אין (שטראסבורג) ער קומט טון איין יאהרן , זיין פֿרויא איז אים גישטארבן אונ זיין האנדיל איז אים טון טװער צוא פֿירן , ער האט נאר איינע טאכטער זוא לאזט ער איר הייראטין מיט איינעם יונגין קויף מאן אויס דר שטאט , ער װאר װייניג אין פֿאר מעגין אבער איין גישיקטר מאן אין דאס האנדיל , דער אלטער גוטער מאן מאכט גערין טון דאס דוהונג צוא גיבין זוא גיבט ער דאס גאנצע פֿאר מעגין זיינע איבער אין די הענד פֿון זיין טאכטער אונ איר מאן זיין שװיגר זון

זון , איין קליינע זאך פון באר געלט לאזט ער דאך פאר זיך
אויך , איין דעם אן פאנג בהאנדלין דיא יונגע לייט איירן
פאטער-רעכט גוט : זיא גיבטין איהם צווייא צימער צום לאזירן ,
פון דאס בעסטי שפייז צום לעבין גיברויך ', דער אלטער
וואר זייער צוא פרידן , ביז דאס ער גיבט זיא אויך אם דאס
לעצטע געלט וואס ער בייא זיך גיהאט האט , נאך דעם
אבער דאס דיא פאר פלוכטי קינדר זעהן זיא האבן שון פון
זייער פאטער אפר נים וואס צו גיניסן , ווערט גאר וואס אנדערש ,
זיא גיבן איהם נים קיין גוטס וואהנונג , פון דאס נעמליכע
שפייז דיא אן דיא קנעכט גיגעבן ווערט מוז דער אלטר
גוטר מאן שפייזן : אונ עס וואר איהם זייער לייד , ער גיבט
זיך איין ראהט וויא ארום ער זאל זיך זיין לעבן פאר בעסרין :
ער גייט צוא איינעם פון זיינע גוטע פריינד אונ בעט איהם דש
ער זאל איהם 1000 דוקאטין בארגן אויף איין קליינע צייט '
דיזער פריינד שפראכט צוא איהם וואס צוא ברויכט איר דאס
געלט איר האבט דאך קיינע האנדל ניכט אין דער וועלט ,
דער אלטר פאר זיכרט איהם דאס ער נוטווענדיג איז דאס
געלט צוא האבן אונ אין אכט טאג קריגט ער עס ווידער צוא
ריק , — נאך דער קוף מאן וויא ער קאן דעם אלטין פר
איין ערליכן מאן גיבט ער איהם אונ ווינשט איהם גליק דר בייא ,
דער אלטר גייט צוא הויז ברייגנט דאס זאק מיט געלט גלייך אין
זיין צימער אונ ציילט עס אויף דעם טיש , וויא דיא שלעכטי
קינדר נאר דער הערט האבין דאס קלאנג פון געלט קומן זייא
ביידע צוא זאמן צוא שפרינגן (צוא וויא דער טייביל האט זייא
גיבראכט) אונ פאנגן אן מים שמייכלדיג רייד צוא אירן פאטר
זאגין , ליבר הער פאטר וויא ארום האט איך דער הימיל
צוא פיל געלט בעשערט ? ער ענטפערט זייא , דאס היר
וואונט איין גיוויסר קוף מאן אן וועלכין איך האב גיבארגט טויזינד
דוקאטין שון צייט לאנגליג יאהר , דיזיר האבט אבער איין אונ
גליק דאס זיין שיף אויף דאס מעהר צוא שטראנד גיקומן איזט
אונ וואר זייער פאר אריממ , איך האב שוין גאנץ פאר געסן
אן דאס שולד , נאך היינט לאזט ער מיך רופן אונ ציילט מיר
מיין

מיין געלט אפ , איך פרחג חים וויח חרום ער דיזיס גיווחן החט ? חוג ער ענטפערט דט דר חלוחחכטיגר חים ווידר גיהחלפין החט חוג ברויכט קיינע פרעווירט לוח בעהחלטין , כוח דיח טלעכטע פחר פחלג פחרעריין פון חלטין דחט ער זייח חויך דיזיס חפ געבן זחל , ער זחגט זייח קינדר חיר מוזט נחך חיין פחר טעג וחרטין , חיך מוז מיר דחך גוט חיבער ליגן וחט חיך טחן זחל ער לייגט דחט געלט פחר זייערי חויגן חין קחסטן חריין פחר טליסט חוג פחר זיגלט דער ביח , דיזי טלעכטי קינדר פחנגן חן דעם חלטין ווידער ערליך לוח החלטין וויח עט חן קינדר גיהער , (דיינקין דחט זייח בקומן חויך דיזיס געלט) עט קום חויך דעם פירטן טחג רופט ער זייח חין זיין ליזור , זחגט לו זייח דיח רייד : חיך החב מיך מיט מייני גוטי פריינד בחרחטין חוג עט בלייבט ביח חונז דחט ווען חיר זיך חויך דעם רחס הויז פחר טרייבן זחלט דחט ליים חיין ביסל לעבן מיך ערליך החלטין וועט , מיט חליט זחם חיין חלטין מחן לוח טטיים , חוג נחך חיין טוים מיט דחט גרעטטי עהר לוח בגרחבין לחזין , זוח חיז דחט געלט חייערי נחך מיין טטחרבן : ווען עט חבער ניט זוח גיטעהן ווערט זוח פחר טרייב חיך דחט גחנלע געלט חויך דעם (יחקובט) קירך פחר דיח פריסטר , - נוח דיח קינדר וויל זייח זוח היליג זיין כחך זוח חיין סווחח געלט קוטין חים זיינע הענד חוג פחר זיכרן חים מיט חלעט מיגליכקייט חוג טטערן ביים חלער הייליקייט דחט עט ריכטיג זוח גיטעהן ווערט וויח זייח זחגן לוח , חוג חויך מחרגין זחל עט חויך חין דחט רחהט הויז פחר טריבן ווערדן , זייח גייען פון חנדער חונד מיין חלטר ויח עט חוביגר וחר כעמט ער דחט געלט חרוט חוג טרחגט עט חפ חן דעם מחן ווחלכן עט גיהער ער נעמט פיל קליני טטיינר חין דחט גיהיים (בסוד) לייגט עט חין דעם קחסטן חריין פחר טליסט חון פחר זיגילט ווידר , חויך מחרגן לחזט ער די קינדר רופן חוג טפרחכט ליבע קינדר נוח . גייכן מיר חונזר פחר טלחס פנדיגן חונד היר חיז דיח קחסטן מיט דחט געלט , חייער טוויגר זון-פרובירט דיח קחסטן לוח הייבין חוג עט חיז דחך טווער , זיח

זחח זחגם ער נוח זיין טשויגר פחטר איין הער זייח וווטין חבער
מיר חויך דער ליבן גיט איין זיגיל פחר זיגלין חונ איין טלחס
נוח פחר טליטן , דער חוטיר זחגם רעכט גוט איין קינד עס
חיז דיר פריח , זייח גיין גלייך חיין דעם רחס הויז חונד עס
ווערט חין חקטין בוך פחר טריבין זוח ווים גייח נוח זחאין חפ
גירעט החבן , חונ דער חלטער טום זיין לעצט לעבן טון בעטר
פחר ברייגגן עס קווס דחס ליט דחס דער חלטער טוין
פטחרבן זחל דיח פחר פלוכטי קינדר ועלכטין טוין גערין דחס
טטונד נוח דער וחרטין הוק ועגן זוח פיל געלט נוח חרבן ,
קורץ דער חלטער שטחרבט , דיח בייזי קינדר מוזין דעם
קחנטרחקט דער החלטין חונ מוזין פיל געלט עקספענסירין חויף
דחס בעגרעבניס וועלכי עס וחר מיט דחס גרעסטי עהר נוח
גירינכט , עס חיז זייח זייער ליד חבער זייח קענן זיך ניט
העלפין , זייח גייען נוח ריק פון דער בעגרעבניס פעלד חונ ועלכטין
גערין ווים דיח פויגל נוח פויהן וחס נוק גיבליבן דחס קחסטין
עפינן חונ דחס געלט נוח נעמן : גלייך ווים זייח נחר חין דס
הויז קומן שפרינגן זייח נוק קחסטין , זיגלין עס חפ חונ פינדין
חן שטחט דחס געלט פיל שטיינר , זייח וערן גחנץ פחר דולם ,
דיח טחכטר טוט זיך דיח החר רייסין , דער שויגר זון טוט
זיך נוח דער ערד שוויסין , וחכין זוח חין לחרעם ביז דס
דיח נחכבערין (שכנים) דער הערין דיזים חונ דיינקן דחס זייח
בקלחגין זוח שטחרק חירן חלטין פחטר , זוח קומן זייח
טרייסטין חונ שפרחכין זיים ניט דוק , חייער פחטר וחר דחך
שון חטר ויח חכציג יחהר , מיר מוזין דחך חלע שטחרבן ,
חיר ברויכט ניט חים זוח פיל נוח בעיחמרין - ניין ! ניין !
טריים דיח פחר פלוכטי טחכטר דער פחטר גיים חונז ניטט
דער חן , דחס געלט בקלחגין מיר , עס קלייבן זיך חויף
נחך פיל מענטשין חונ וחכין פון זייח פלחזיר , זייח גייען
נוק קחסטין חונ פינדן דעריקן חיין לעטיל חויף גישריבן מים
דיזין (רים) גרחם -

ווער עס זיין פחר מעגין גיבט חפ פחר זיין לעבן חן זיינע קינדיר :
דער החט קייני פחר שטחנד זוח ויח דיח פיה חונ רינדיר :

ער

ער מוז פֿאר בריינגן זיין לעבן מיט גרויש לייד אונד נוט :
ער שטארבט אויך בגראבן ווערט מיט דאש שענדליכי טוט :
עש טוט זיך ניט דער בארעמען אויף אים פֿון דיא לייט קיינער :
אונד איז ווערט מען זאל אים פֿאר שטיינען מיט דיא שטיינר :

44

איין קארגער מאן · אונ וואר אך דער באי זייער דוק איז איין מאהל זייער קראנק גיווארן אויף איין אויג · עש האט אים זוא פֿיל שמערצן גימאכט דאש ער מער ליידין ניט קאן : ער גייט צוא איין דאקטער אונ פֿרעגט פֿון אים איין (רפֿואה) דער צוא — דער דאקטער זאגט צוא אים (ווייל ער קאן אים שון פֿאר איין קארגין) רעכט גוט איך וויל אייך היילן אייער אויג אונ וועל אויך מיינה (ארלינאיי) דער צוא געבין · אבר איר מוזט מיר גוט צאהלין ווייל איך מוז אויך דער באי פֿיל מיה האבן — ער פֿרעגט פֿון דאקטער וואש ער פֿאר לאנגט פֿון אים — דער דאקטער זאגט אים איך מוז פֿון אייך פֿינף סאליר בקומען : איך נעם עש אויך ניט פֿון אייך צוא פֿאר איין גראשין ביז איר גאנץ גיזונד ווערט · אך ! שרייט דער קראנקער קארגער · איז דען דאש מעגליך פֿאר איין אויג היילן זוא פֿיל געלט צוא פֿאדערין · עש איז יעלענד צוא מאהנאיים דאש מיר איין צאהן האט וויא גיטאן · דא גייא איך צוא איין (חירורגי) אודר (צערוליק) ער נעמט מיר דאש צאן גלייך ארויש , ער פֿאדרט פֿון מיר איין גולדין אונ ער קריגט ניט מער אז דיא העלפֿט — איך גייא ליבר צוא דען נעמליכן צערוליק אונ לאז מיר דאש אויג ארויש נעמען · אונ ווען איך גיב איהם איין גולדין איז ער גיוויש שוין צוא פֿרידן —

45

צווייא יונגי מענשטן זיין גיגאנגן שפאצירין איבר דאש פֿעלד , אונ בעגעגינן איין ארימי אלטי פֿרויא טרייבט

טרייבט פֿאר זיך עטליכי אייזלין נאך פיטערין — (דיא יונגי
אייזלין אויף דער אלטי איין (ספאס) גילעכטער מאכין אונ ספראנגין
נאך איהר גאנץ וואָרגין! איר מוטיר פֿון דיא אייזלן, דיא
אלטי וואר אבער נאך פֿיל מער גיטאָיעט אונ ענטספערט גוט מארגין!
מיינע ליבע קינדער, אונ פֿאר טאנד מאכין זיא זיך גלייך
אוועק :

46.

דיא טערקין זיין זעלבע לייט וואש גלייבן אלש

אין שטאמבול האט איין מאל איין (ריב) גנב איין מיטין טאג
איין פערד גישטאלין אונ איז מיט איהם פֿורט גילאפֿן
עטליכי מייל: צו זיין (שלים מזל) אבער האט ער בעגעגינט דען
ווירט פֿון דעם פערד וועלכיר נאך הויז גיפֿארין איז פֿון איין
אנדריר שטאט — דער ווירט דער קאנט גלייך זיין פערד אונ
נעמט דעם גנב אן פעסט אונ וויל איהם בינדען נאך הויז פֿירן —
דער גנב הויבט זיך אן בעטען איהם נאך בעטין אונ פֿאר זיכירט
איהם דאס ער דערינן גאר קיין שולד האט, דער ווירט פֿרעגט
איהם ווי אזוי דען קומט דער פערד נאך דיר, דער גנב
ענטפֿערט איהם זאָ איז דיא מעשה גיוועזן — איך בין איין
קנעכט פֿון איין קויף מאן, מיין העער האט מיך גישיקט אויף
דען פֿאר שטאט וואס איין נאך קויפֿין, איך קאם גראד אין
איין גאנץ איינגע גאס אונ דער פערד שטייט אין דער וואערך
(פאספערעק) אונ פֿאר נעמט דאס ברייט פֿון דער טאשי
גאסיל, איך האב גאנץ נייטיג צו גיין איך קאן אבער ניט ·
איך וויל פֿון הינטין דאס פערד גיין — דיא לייט טראַכטען גאָר
ניט! דער פערד ווערט ריך מיט דיא הינטערשטע פיס טוט
שלאגין — איך וויל גיין פֿון פֿארינט דיא לייט טראַכטען ער ווערט ריך
נאך בייסן!, איך קאן מיר קיין עצה געבין אונ וועג זיך דעם
פערד אריבער נאך קריכין — נאך ווי איך האב גאר איין פֿוס
אויף

אויף איים ארויף גישטייגט , פֿאנגט ער מיך אן צוא פֿראגין
מיט דש גרעשטשי גי שווינדיקייט אוג פֿראגט מיך נאך ביז יעצונד , איך
האבש שוין פֿון מיין לעבן גאר ניש , גיבענטשט זאלש איר זיין
דאש איר גראד היר גיקומען זייט אונ וויא דאש פֿערד איך דר
זעהן האש , האט ער זיך אויף גיהאלטן : נוא דער נארשיר טערק
גלייבט עש לאוש דען דיב פֿראיי גיבט איך נאך איין פאר גילדן
צום גישאנק :

47

איין פֿריא האט גיהאט זייער איין ביזן מאן , ער פֿלעגט
איר אימר שילטין , זיא האט אבר אויך ניט קענן
עש לייזן , אונ שילט איך צוא ריק , זוא קומט ער נאך
מער אין צארין אונ שוט איר פֿעסט שלאגן , עש וואר איר
זייער שלעכט אונ פֿרעגט פֿון לייטן וואש זיא טאן זאל מיט איר
שלעכטן מאן דער איר אימר בריגילט , עש קומט צוא איר איין
מענטש אונ שפראכט , ליבע פֿרוא איך ווייש דער צוא איין
גיוויסע ארצנאיי (רפֿואה) דאש דיין מאן ווייטער דיך ניט שלאגן
ווערט , אונ פֿאדערט פֿון איר דער פֿאר צוויא דוקאטן—
זיא גיבט עש איך פֿון גאנצן הארצן : ער גייט צוא הויז אונ
ברייגט איר איין גרוסע פֿלאש פֿון עטליכע גיטראנק צו זאמין
גימישט אונ שפראכט צו איר , ווען נאר דיין מאן דיך אן פֿאנגט
צוא (שימפֿין) שילטין , זוא מוזטו איין קליינע גלאז פֿון דיזע
גיטראנק איין נעמן , זאלשט עש אבר ניט ארונטער לאזין
ווייל דאש זייער איין שארפֿע ארצנאיי איזט נאר זאלשט עש אין
(מונד) מויל האלטן , זוא בין איך דיר גוט דאש דו קריגשט
מער קיין קלעפ ניט - דיא פֿרוא מוז אויך דען דאקטיר פֿאלגן ,
אונ וויא נאר דער מאן אין צארנים קומט נעמט זיא פֿון דאש
פֿלאש איין גלאז : נוא ווייל איר אבר דער מונד פֿאר נומען
איזט קאן זיא איהם נישט מער ענטפֿערן , דאש צארן פֿון
מאן גייט פֿאר בייא אונ שלאגט איר ניט מער , עש ווערט
זוא גישעהן עטליכע מאל זיא גייט צוא דען דאקטיר באדאנקט

וואר זיך

זיך בייא איר אונ גיבט איהם נאך צווייא דוקאטין :

48

דער בעסטיר קָאמים איז אז מען גיט געלט

פיל לייט זיינן גיוואונט אז ווען איינער פארט אויף איין גרויסן מארק אונ שטאט אין איין פרעמדע (מדינה) דא קומן פיל גוטע פריינד אונ איטליבר בעט ער זאל איהם וואס ארויס ברענגען וואס אין דער מדינה איז ניט צוא קריגן אדער זייער טייער : געלט אבר פאר געסין זיא מיט צוא געבן , ווער אבר פאר שטאנד האט מאכט גאר וואס אנדירש , זוא וויא דיא היסטאריע איז :

איין (כומר) פון (איטאליע) האט זיך גימאכט איין רייז נאך (לונדין) איבר דעם (ים) - עס קומן צו איהם פיל גוטע פריינד אונ בקאנטע , בעטין איהם ער זאל זייא איטליכן וואס אנדירש ברענגן : איינגע הייסין זיך ברענגן זיידינע (סחורות) אנדערע באמוועלנע , אנדערע וואלענע , שרייבן איהם אויף דער בייא רייסטערס , צעטליך , עס גיבט איהם אבר קיינר דערויף קיינע געלט , נאר איינר האט איהם דאך יוא גיגעבן 25 דוקאטין : ער נעמט פון זייא צוא גלייך דיא צעטליך צו , אונ פאר שטעקט זייא אונטר זיינע פאפירן , אונ פארט זיין רייז—ער קומט אין דרייא מאנאטין צו ריק עס קומן באלד צו לויפין אלע די לייט , גירימן איהם זייער פריינדליך אונ בעטן זייערע זאכין , ער גייט הין אונ ברענגט נאר פאר דעם איינציגן וועלכר איהם דאס געלט גיגעבן האט , דיא אנדרע בעטן אויך פון איהם דאס זייא פאר שריבן האבן אך ! זאגט דער (כומר) צו איהם עס איז מיר איין אום גליק גישעהן , וויא איך בין איין מאהל פון שיף ארויף גיגאנגען אויף דעם פארדעק (דאך) איך האב מיר אלע

אלע דיא רייסטרס ארויש גינומען אונ פון אנדיר גיזייגט , אום
זוא איבר זעהן זייא אונ מאכן איין גוסין פארראנדיק : זוא
קומט מיט איין מאהל איין גרויסר שטורים ווינד אונ האט דיא
אלע אייערע רייסטערס אוועק גיבלאזין אונ זיא זיין צום טייביל אין
מעהר (ים) אריין גיפלויגן : נוא וואס האב איך דען זאלין טאן
קאן איך דען דיזעס אליש גידיינקן וואס ווער מיר פאר טריבן
האט עס רופט זיך איינר אפ פון זיא , ווארום האט איר
דען אייכעט מאן יוא גבראכט וואס ער פר טריבן האט? ער האט גראד
איין גליק גיהאט מיט דיא פינף אונ צוואנציג רוקאטין וועלכע
ער האט אין זיין רייסטר אריין גיזייגט , דער ווינד האט עס
ניט קאנין פון ארט רירין , אייערע רייסטרס אבר וויל זייא
ווארן גאר לייכטע זיין זייא גיוועזין גרינג צום אוועק פליהן , אונ
איר פאר שטייט זעלבסט דאס עס דיא ווארהייט איז :

49

עש וואר איין מאהל איין פאלטיר (אוסטראליג) דאס איז
איין שטערן זעהר וועלכיר האט פיל פאלטקייט גיזאגט אונ
האט פיל פון דיא לייטן גלאט אויס גינארט : איין מאהל קומט
ער צום קיניג אונ שפראכט , אייער קיניגליכע מאייסטעט איר
זאלט איין רעגילירן דאס לאנד מון איין (טעסטאמענט) (צוואה)
טרייבן , דען אין דרייא טאג וועט איר פלוצלינג שטארבן ,
דער קיניג קומט אין צארין אונ זאגט צוא אים , מיט וואס
פאר איין טויט וועסטו שטארבן , ער זאגט פון היץ קראנקהייט :
נוא זאגט דער קיניג ! זעהסטו וויא דוא ביסט איין ליגנער ,
באלד מוזטו פלוצלינג שטארבן : דער קיניג גיט איין גישרייא
נעמט אים דיא קאפ ארונטער : דער (אוסטראליג) ווערט
דער טראקין אונ קריגט פון שטרעק היץ , ער זאגט צום
קיניג אייער קיניגליכע מאייסטעט ! נעמט נאר אן איין פולס
(דפק) זוא וועט איר זעהן דאס איך האב די רעכט אונ האב אוך
היץ , דער קיניג פרובירט עס אונ עס איז אוך זוא אונ פר זיין
גוטן

גיטין ענטפֿער אוג אום קער האט ער אים זיין לעבן גישיינקט :

50

אויך: באלד וואו איין גיטיכטע וואר אין דער ציים פֿון לודוויק
דער 8 קיניג פֿון פֿראנקרייך , איין שטערן זעהר
האט פֿיל פֿאלשע (נביאות) גיזאגט ווען דיא ציים שטארבן זאלן ,
דער קיניג ווערט דער פֿון גיוואר אוג לאזט דעם קאגאליע צוא
זיך הוילן אוג שפראכט צוא אים דוא ביסט דער (אסטראלאג)
וואס ווייס ווען דיא ציים שטארבן : זאג מיר דאך ווען דוא
זעלבסט שטארבן ווערסט , ער פֿאר שטיים אבר דאס דער
קיניג אים נארין רעט , זוא ענטפֿערט ער אים אייער קיניגליכע
מאיעסטעט , איך האב אן איין שטערן קונסט גיזעהן אבר
ניטס מער אז איך וועל צוא פֿאר פֿר דעם קיניג שטארבן אים
דרייא טאג , אבר קיינע גיוויס ציים זייגט מען מיר ניט צוא
דער קיניג פֿארכֿט זיך פֿאר דעם (אסטראלאג) זיין וואר זאגונג ,
אוג לאזט נאך אים איין דאקטיר צו שטעלן וועלכר דאס גיזונדהיים
פֿון דעם פֿאלשין (נביא) פֿאר היטין זאל , גיבט אים אויך אלס
זיינע בדערפֿניש צום גוטין לעבן :

51

איינער האט גיוואוסן איין יונגע פֿרוא אוג אין זעקס וואכנהיים
האט זיא איין זון גיוואונען , ער האט זיך גראד
גידארפֿט אים איינעם לאנקין , אוג ער ווארפֿט אים אוך דיזיס
ער שפראכט דיין פֿרויא איז דאך צו זעקס וואכנהיים איין קינד
בעט גיקומן (קימפעט) עס איז: אים אויך דיזיס צו פֿר וואונדרליך
גיוועזן אבר יעלונד האט ער אויך פֿאר דראס , זוא גייט ער
צוא איין (אקוטערקע) (הייבן) אוג פֿרעגט פֿון איר וואס דיזיס
בטייטין זאל זיא גיבט אים ענטפֿער , זאג דיין קאמראט
וועלכר אים דיר גיצאנקט האט ער איז איין נאר , זיא האט
דאס קינד צוא דער ציים גיהאט , נאר איר האט צוא שפעט

חתונה

חתונה גיהאט , איך פאר זיכר דיר אז דאס אנדערע קינד
ווערט צו דער צייט פון ניין מאנאטען זיין :

52

איין פרליבער מאן איז דאך אבער אויך טפל האבן — עס ווארד איין מאל גיקומען אין דאס קאמעדיע הויז איין פילוט אונ איין (גנב) , ער קומט צו איין ערליכן אונ בעט פון אים איין טנופ טאבאק , דיזער נעמט ארויס פון זיין טאש איין גילדינע טוז (פושקע) אונ טראקטירט דען פילוט , דער טפיץ בוב ווארפט נאר זיין אויג דערויף אונ וויל עס בקומן , עס דוערט איין קליינע צייט , אונ דער קאנאליע נעמט עס פון טאש ארויס : איין עטליכע מינוט וויל דער הער זעלבסט טאבאק שנופען , ער גייט צו זיין טאש אונ געפינט עס נים מער , עס וואר איהם זייער איבעל איין צו ארעק צו מאכן דען ער זעהט ארום זיך אלט ערליכע אונ באקאנטע לייט , ער פאר שטייט אבער אן דער מינע פון דעם רעכטען גנב דאס עס איז זיין ארבייט אונ אויך דער בייא וויל ער איהם ניט בקאנט איז : וואס קען ער מאכן ער גייט צו איהם און שפראכט אין דער שטיל , הערמאן ! דוא האסט מיר דיא טוז פון מיין טאש גישטולין , איך וויל דיך פאר לייזן ניט פאר שעמן אונ בלייב בייא דיין עהר גיב עס מיר גלייך צו ריק , ווען ניט לאז איך דיך פון פאלעק נים אונ ווערסט שאנד אונ שפראך בקומן : אך ! זאגט דער פילוט צו איהם שטילר הייט , דער בארימט זיך איבער מיר עס איז אויך מיר איין בייזע (טפה) גיוועזין עס איז מיר יעצונד דאס ערשטי אמאל צייא קריגן עס גלייך צו ריק : איך פערבעט מיך אבער עס אייך אין דיא הענד געבן דאס דיא לייט פילייכט עס ווערן זעהן וועלן זיך וואס מארקן , זייט דאך אזו גוט מיין הער , גייט איר צו מיין טאש אונ נעמט עס זעלבסט ארויס , עס ליגט אין דער רעכטער האנד : דער נאר לאזט זיך איין רעדן אונ טוט אזוא נוא ווא ער נאר דאס האנד האט ארייין גיטטעקט , האפט ער איהם פאר דער האנט אונ שרייט ווייש הוליר

הוניר שטיק ׳מיין דיב !מיין דיב ! מיין גנב , איך האב דיין
מאן גיפֿונן זיין האנט אין איין טאש , אונ לאזט אים ניט נאך
עס קומן צו לויפֿן פֿיל לייט אויף דאס גיטרייא ׳ דער ערליכר
מאן זאגט זייא דיא ווארהייט ווייא עס איז גישעהן , עס גלייבט
אים אבער קיינער ניט וויל זייא זעהן זיין האנד שטעקט אין דער
טאש פֿון לאזט הוילן אין וואך אים צו פֿירן אין דער (תפיסה)
זיין גליק וואר נישט מער אבער דאס דער גנב איז פֿורט גלאפֿן
מיט דיא טוז אין דער צייט ווען עס האבן זיך פֿיל לייט צו
הויף גיזאמילט , זא האט מאן פֿאר שטאנן טון ווער דיא
רעכטע האט :

53

איין פויער איז איין מאל דער פֿארין גיווארן , עס קלייבן
זיך צו זאמן לייט אונ שטערין אים , דיא איינגע רייבן
אים מיט איין , אנדערי מיט שנייא , ער ווערט ווידר גאר פֿריש אונ
גיזונד , אך ! זאגט דער פויער דאנקען דען אין הימעל איזם
דאס איך בין דר פֿראָרין גוואָרן אין דאס מאנאהיים (פֿעברואריום)
(שבט) דאס גראד צו דיזר צייט שנייא אונ אייז צו קריגן איז ,
וואלט איך אבער בהיט גאט פֿרירין אין דאס מאנאהייט (יוניאום)
(תמוז) ווען קיין שנייא אונ אייז ניט צו קריגן איז זא וועלט
איך שוין בלייבן טויט , איך ווער נאך איין מאל ניט פֿאר קויפֿן :

54

עש וואר זייער איין גיראטין קינד פֿון פֿינף יאהר וועלכיר פֿיל
פֿר שטאנד גהאט , די לייט פרובירין אים מיט אלער האנט
פֿראג אונ ער גיט אויף אלים קלוגי אנטווארט .: עס גייט איין
מאהל פֿאר ביא איין אלטיר מאן ער זעהט זוא איינגע לייט זיין
ארום דאס קינד : זוא שפראכט ער צו זייא וואס מאכט איר
דען זוא איין וועזן פֿון דאס קינד איך וועל אים וואס פֿרעגן אונ אז
ער

ער וועט מיר ריכטיג אנטווארט געבן איז עס זא איין קלוג קינד ,
ער נעמט ארויס איין זייער שיין עפפעל אונ זאגט צו אים ליבעס
קינד ! זאג מיר ווא גאט איז זא קריגסטו דאס עפיל , דאס
קינד ענטפערט אים גלייך , אלטיר נאר ! איך גיב אייך צוויי
עפיל זאגט מיר ווא גאט איזט ניט , דער אלטיר ווערט פאר
שעמט אונ טראגט זיך אפ :

55

איין פרוי איז גיקוממען צו איין אויבערסטן אונ האט גישריען
העלף מיר מיין העד ! דען דיינע זאלדאטין האבען דיא
נאכט מיין הויז אוף גיבראכין אונ האבען מיר בישטוהלין , איך
בעט דיר אז דוא זאלסט לאזן דיא קווארטירן פון דיינע זעלנער
דורך זוכין דען עס האט קיין אנדערער גיטאן ווי זיא , דער
אויבערסטער זאגט צו דאס ווייב האבען זיא דען אלייס אוועק
גישטוהלין אונ דיר גאר ניכטס איבעריג גילאזן ? ניין ! זאגט דאס
ווייב עס איז מיר עטוואס אבער ווייניג איבער גיבליבען : דא
זאגט דער אויבערסטער ווען עס אזו איז זא בין איך בירגער
(ערב) אז מיינע זאלדאטין זיינען אונשולדיג דאריין אונ האבען עס
געוויס ניט גיטאן , דען ווען מיינע זאלדאטין שטוהלין זא
לאזן זיא ניכטס איבעריג :

56

מען האט אין איין גיזעלשאפט גיפרעגט איין זאלדאטין ער
זאל דער ציילין וואס פאר טהאטין (גבורות) ער האט
אין דעם קריג (מלחמה) גיטאן ? דער זאלדאט האט גיאנטווארט
איך האב איין רייטער פון אונזערע פיינד דיא פוס אב גיהאקט
מיט איין שווערד : דא האט איינער פון דער גיזעלשאפט אים
גיפרעגט ווארום האט ער אים ניט ליבער דעם קאפף אב
גישלאגן ? הירויף האט דער זאלדאט גיאנטווארט איך האב עס
אויך

איך געוואלט שאן נאר טאר איך האב איהם שוין אן איין קאפף
גיפונגען :

57

איין ארימער רייזענדער איז איין איין ווירטהס הויז אריין גיקומען אונ האט גיפונדען איין טיש ביזעצט מיט אלער האנד גוטע שפייזען אונ גיטראנק, ארום טיש זיצען מענשן וואס עסין אונ טרינקען אונ לאזין זיך וואול שמעקין , דער ווירט איז נאך דעם רייזענדין נאך גיגאנגען אונ האט איהם גיפרעגט אויב ער האט ניט לוסט אויך נאך שפייזין , דער ארימער רייזענדער וואס האט פארשטאנדען אז דיא עסין איז פאר זיין בייטיל נאך טייער האט גיאנטווארט איך דאנק אייך איין העהר דען איך בין שוין זאט גיווארן פון דעם גערוך (רח) פון די גוטע שפייז וואס עס שטייט אויף דעם טיש , דער ווירט זאגט גוט איין פריינד דאך זאלסט איר אלזא אויך פאר דעם שיינעם גערוך ביצאהלין וויל דוא ביסט איין מאהל דער פון זאט גיווארן , איין מאהל האבן דיר מיינע שפייז זאט גימאכט , אונ עס איז דיר גלייך פיל זיין אויב דוא האסט גיגעסן אדער נאר גירייכט (גישמעקט) : דער רייזענדער האט עס פיר איין שפאס גיהאלטן וויא ער האט גיוואלט זיין וועג גיין האט דער ווירט זיינע זאכן אין גיהאלטן אונ האט גיבעטן ער זאל איהם דורך אויס ביצאהלן פאר דעם גערוך פאר דיא שפייז וויל ער איז פון זיא זאט גיווארן , זיא האבן זיך איין לייט לאנג גיקריגט אונ זיינען אוועק גיגאנגען צום ריכטער , וויא דער ריכטער האט איטליכענס פארטראג (טענות) אויס גיהערט , האט ער דעם ווירט גיפרעגט וואס עס קאסט ביי אייך איין פארציאן עסין ? דער ווירט האט גיזאגט פופציג גראשן , דא האט דער ריכטער גיהייסען דעם רייזענדין אז ער זאל ארויס נעהמען פופציג גראשן אונ זאל עס אויף ציילין אויפן טיש , דער ארימער רייזענדער האט עס גיטאן מיט ציטערניש , וויא ער האט עס אויס גיצייהלט האט דער ריכטער צו איהם גיזאגט

היינט

היינט נעם דיר דיין גלאָס אַלס ריק - דען אַזוי ווי דאָס ביסט
זאַט געוואָרן אין דעם געריך (ריח) פון די שפּייז אַזוי האָסט דו
דעם ווירט אויך בעצאַהלט מיט דעם קלאַנג פון די גלאָס, אונ האָסט
נאָך דעם ווירט בעטראָפפס :

58

איין (טררה) האָט געהאַט איין נאַרישן קנעכט (לאַקײַ), דער העער האָט איין מאָל אַלס הויך געקליבן עטליכע
בריף וועלכע איך טון ניט נעליך וואַר, אונ וויל זיא אויף דעם
פאַייער וואָס אויף דעם קאַמינעק וואַר וואַרפן אונ פאַר ברענען:
זאָ שפּראַכט דער קנעכט איין העער ניט דאָך זאָ גוט לאַזט מיר
איין בריף איך ווער עס איין פאַטער נאָך (וואַרשע) שיקן, דען
אַז איך האָב פון איהם אַפּ געריזט האָט ער מיר פאַר זאָגט אַז
איך זאָל איהם בריף שרייבן פון איין געזונד אונ ווי עס מיר
פאַסירט, - איך קען אָבער זעלבסט ניט שרייבן אונ דיא לייט
היסין זיך פאַר דעם שרייבן גאַנץ גוט בעלוינען : דער העער
זאַגט אַלס איך דיין פאַטער האָט טון געוויזט לאַנג שטאַרבן
דען ער וואַר דאָך טון מער אַז אַכציג יאַהר דר קנעכט ענטפערט
איך עס איז אויך מיגליך דען ער האָט מיר פאַר שפּראָכען
אַז נאָך ווי ער שטאַרבן ווערט זאָ לאַזט ער מיר אַליין גלייך וויסן
שאַפפט שאָן דורך זיין בריף דאַס ער טון טוט איז :

59

איין סררה האָט געהאַט זייער איין (איאָום) געשטאַלט, ער האָט זיך געקויפט נייא אַנפעם (בוזאַניס) וועלכע וואַרן ניט
פיל וואָס איאָוסיר פון זיין געשטאַלט, אונ האָט זיא געהאַלטן איין זיין
פאָדערשטן ציאַר (פאָקאָיי), איין מאָהל איז אַלס דען טררה
געקומן איין פויער זיין פּאָדראַכי פון נאַכלינג אייל אַלס קלאַגן אויף
דען קאַמיסאַר פון וועלכין ער האָט פיל שאַיין בעקומן, ער
ברינגט איס זיך פאַר איין פרעזענט (מתנה) דען העערן איין קאָרב
זיין

איס

מיט גאנץ מיינע פרוכטין (פירות) - נאך ווי ער קומט אין דאס
פארערטסטע פאלאץ אריין זאג קומן גלייך נאך טפרינגן דיא
לוייט (בוזאגיט) קלייבן אויס פון דיא בעסטע פרוכטן אונ עשין
עס אויף , אונ דאס גאנץ ערגסטע לאזן זיי ליגן , דער פויער
וועלכר קיין מאהל גזעהן האט (אאלפס) דיינקט דס זיינן זיינע קינדר ,
אין איין קליינע צייט קומט דער טררה אריין אונ זעהט דען פויער
שטיין מיט איין קארב פרוכטין אין דער האנט , דער פויער
נייגט זיך נאך אים ער גיבט אים איין גיטריבן פראזבע אונ אויך
דאס קארב פרוכטין דער בייא , דער טררה בזעהט עס און
שפראכט נאך אים ווארום אי: דאס קארב ניט פול אונ אויך
דער בייא פינר איך דערינן גאנץ ווייניג וואט גוטס : דער פויער
ענטפערט , איין הער דיזע יונגע קינדר האבן פיל דער פון
גינומען דאס בעסטע : ווארום האסטו דען זייא ניט אן גיטריען ?
אך זאגט דער פויער , זייא זיינן דאך דען הערן זיינע קינדר ,
ווי איזט דאס מיגליך דאס איך אויף זייא אן טרייען זאל ,
וויא וויסטו דען דאס זייא מיינע קינדר זיין : אך אום גאטס
ווילן האב איך דען קיין פאר שטאנד אונ קיין אויגן ניט , איך
זעה דאך דאס זייא גראד דען גישטאלט אונ גיזיכט פון הערן
האבן זאג מאין עס גיוויס קינדר זיין - דער (טררה) לאכט פעסט
דער פון אונ גיבט אים איין גוטע רעזעלוציע דאס דער קאמיסיר
אים שטראף געבן זאל לעהן שאליר :

60

איין יונגע פרוא וואר איין מאהל זייער קראנק , דיא
דאקטורים האבן איר אויך שוין דאס לעבן אפ גזאגט :
נון קומט נאך איר איין גיזעליגטע אויך איין יונגע פרוא צו בזוכין
איר (מבקר חולה זיין) : זיא גיפינט איר זייער בזארגט קרעכצין
אונ זיפצין , זיא פרעגט איר , איין טראייע מארחם וואס
זייט איר זאג פאר זארגט איר קאנט נאך ווידר גיזונד ווערן ,
זיא ענטפערט איר , ניין ניין איין ליבע פרויא איך האב שוין מער
קיין האפונג ניט נאך לעבין , נאך זיא זאלט איר צו טרייסטן ,

זא שפראכט זיא צוא איר , נוא וואס ברויכט איר דען זיך
פאר דען טויט צוא פארכטן , איר קומט דאך איין הימעל
אריין , אין דאס איביגע לעבן וועלכע פיל בעסיר איזט וויא
דיזע וועלט וואס נאר אויס איין גיווייסע צייט געצעלט איזט , איר פינדט
דארטן אייערע עלטערן אונ גוטע פריינד נאך מער וויא איר האט
היר , מיר אבער איזט פיל מער לייד וויא איך , זא איין
פראמע גוטע פריינד צוא פאר לירן , אונ פאנגט אן זייער
צוא ווינען אונ קרעכצן דער ביא , : זא שפראכט דיא קראנקי
צוא איר ווען עס אייך יוא זא לייד איזט איך צו פאר לאזן , איך
פאר שפרעך אייך דאס נאר וויא איך שטארבן ווער זא בעט
איך גלייך פון דעם אללמעכטיגן דאס ער זאל איין באפעל געבן
דאס איר אויך דאס זעלביגן טאג אין דעם הימעל קומען
זאלט צוא ווערן איר ווייטר אין דאס געזעלשאפט בלייבן , ניין
ניין , פאנגט אן צוא שרייען דיא גיזונטע דאמע , איך וויל אייך
צוא פיל ניט במויהען דאס איר אייגס ווגן בעטן זאלט , אונ פילייכט
איזט נאך קיינע צייט , איר מוזין זיך ליבער אויך דען ווילן פון
דעם בעשעפר פאר לאזין :

61

אין גיוויסר אידל מאן האט גיהאט איין (משפט) מיט איין
(סוחר) פון שטאט , ער האט זיך באשטעלט איין
פארשפראך (אדוואקאט) וועלכיר זאל פאר איהם איין סאנד (משפט)
שטיין , דער פארשפראך האט דורך גילייענט אלע זייני פאפירן ,
(טענות) , אונ וויא ער זעהט דאס ער קריגט פון איהם קיין
געלט ניט , שפראכט ער צוא איהם איך זעה ניט איין דאס איר
זאלט דאס משפט גיווינען , דען אייערע טענות זיין גאר ניט קלאר
נאר פינסטר , דער אידל מאן נעמט ארויס צוויא שטהאליר אונ
לייגט איהם אויפן טיש , שפראכט דא האט איר איין העל פאר
שפאקולין ! מיט וועלכע איר וועט קענן קלערר דורך זעהן איין
משפט : דער פארשפראך נעמט צוא אונ זאגט נוא מיט דיא
שפאקולין זעה איך שוין בעסיר אונ קלעריר :

62

איין קארגיר האט זיך גיבייזירט אויף זיין קנעכט אונ זאגט נוא איך איך וועל דיך היטין ארייין זעצין (תפוס), זאו ענטפערט איהם דער קנעכט איין האר איר קאנט מיך זעצין וואו איר ווילט גאר ניט אין דאט סאט (קעטינע) וייל פון דארטין נעמט איר מיך קיין מאהל ארויס זאו קאן איך דארטין אימר בלייבן: דר זעלביגר דער שיקט איין מאהל דען קנעכט שפייז אין צו קויפין, ער גיבט איהם איין האלבין גולדין אונ זאגט פאר דיזיס זאלסטו ברייגן וואס מיר זאלן האבין צו שפייזן צווייא טאג אונ עס זאל אוך עס וואס אויף דעם דריטין טאג בלייבן, דער קנעכט גייט אונ ברייגט פאר דעם האלבין גולדין זאלץ אונ שפראכט דיזיס וועלין מיר אוך אויף דעם פירטין טאג האבן: דער הער פאנגט זיך אן אויף איהם צו ערגערין אונ זאגט דוא קאנאליע דוא מאכסט (שפאס) געלעכטיר פון מיר איך ווער דיר שוין געבן וועסט מיך גידיינקן, ניין ניין זאגט דער קנעכט, דיזיט גלייב איך ניט איר זייט ניט געוואהנט צו געבין, דער הער זאגט איך טו''ם דיך דורך דער טיר ארויס, דער קנעכט זאגט איר דארפט דיא טיר ניט עפנין דען פיליכט קומין דיא ארימע לייט ארייין:

63

איין מענטש וואס איז גיוועזין בלינד אויף איין אויג האט בגעגינט איין בקאנטין וואס איז גיוועזין הינקדיג אויף איין פוס, אונד האט צו איהם גיזאגט גוט מארגין ברודער וויא גייט עס, יענער ענטווארט איהם וויא זאל עס גיין, וויא דוא זעהסט:

64

פיר ספיל בובין האבין זיך צו הויף גירעט זייא מוזין אין איין טראקטיר הויז זייער טעלמעריא בזוינין, זייא קומען

קומן אין איין גארקולכע גאנץ שפעט שוין אין דער נאכט , דער
ווירט אונ דיא פרוא שלאפן שוין אין דען אנדערן ציממר , זייא
היטין זיך געבן צו פינף גירילדט אונ עסין וויא פיל זייא ברויכן
נאך דעם אויך צו בוטיל פון דעם בעסטן וויין , דער יונג
וועלכיר דער צוא בשטעלט איזט קומט דאס געלט פאדערן פון
זייא , זייא פרעגן איהן וואס קומט אייך , ער זאגט צוא
טאלער פון איהם ווידער אמאן , איינער פון דיא קאמאראדען רופט
זיך אס מיך וועל פר אלעס בצאלן , ער נעמט דאס האנד אונ
שטעקט אין סאמט ארייין גלייך וויא ער וויל געלט ארויס נעמין :
דער אנדרער נעמט איהם ביים דער האנט אונ לאזט ניט ,
זאגט איך וועל פאר אליס בצאלן דען איך האב היינט פאר דינט
מער וויא איר אלע : דער דריטער זאגט ניין ניין , איך מוז פר
אלעס בצאלן , דען איך האב פיל מער פאר מעגין וויא איר
אלע : דער פערטר קערט זיך צום פראקטיר יונג אונ טרייט
זאלטס זיך ניט דר וועגן פון קיינעם קיינע געלט נעמן , דען היינט
האב איך זייא אלעס פאר בעטין : עס דוערט צוא איין פירטל
שטונד וואס זייא שטרייטן אום וועגן בעצאלט , נאך דען רופט
זיך איינער אס וועלן מיר דען איין גאנצע נאכט היר צאנקען ,
מיר מוזן צוא מאכן , מיר ווערן דען יונג דיא אויגן פר בינדן
אונ וועלכן דער יונג פון אונז אנכאפין ווערט , דער זאל בצאלן ,
דער נארישטער יונג לאזט זיך אן ריידן אונ לאזט זיך צוא טאן ,
זייא גייען אלע פון טיש ארונטער אין מיטן דאס הויז , דרייען זיך
ארום איין קליינע וויילע , דער יונג קאן קיינעם באגראפין ,
נאך דען רוקין זייא זיך אלע פון טיר ארויס , אונ אנטלויפין ,
דער יונג טוט דאס זייניגע אונ לויפט ארום איבר דאס הויז , ביז
דער ווערט דער הערט אז איין מענטש דרייט זיך אין שטוב
ארום , קומט דער ווירט אין שטוב ארייין אונ דער יונג האפט
איהם , אונ זאגט אהא : איר זייט גליקליך איר וועט שוין
יעצונד פאר אליס בעצאלין :

65

איין הער האט נאך גיוואוסט אין דינסט איין פֿריסן נאריטן קנעכט, דער הער האט זיך איין מאהל גהייסן דער לאנגן נאך טיש איין בוטיל וויין אונ איין גלאז דער בייא, דער קנעכט טוט דאס בפעהל ברייגגט אונ שטעלט עס אויף דעם טיש אויף איין זייער טייערן (סערוועט) : דער הער טרייט איך אן אונ זאגט דוא דומער קעריל קאנסטו עס ניט אויף איין טאץ ברייגגן, דער קנעכט נעמט עס נאך ריק אונ גיסט דאס בוטל וויין אויס אויף דאס טאץ אונ ברייגגט עס דעם הערן נאך ריק, דר הער טרייט דוא טווין וואס מאכסטו, ווער איך דען דער פֿון טרינקן, אך מיין הער טרייט דער קנעכט פאר ציהן זיי מיר איך האב פֿר געסן דאס גלאז אים נעמן, איך ברייגג עס גלייך :

66

איין קארגר אונ זייער הייליגער אויף געלט, ער האט אויך קיינע קינדר אונ פאמיליע גיהאט, האט גיהאט איין סך (תבואה) צו פאר קויפן ער האט עס אבער ניט וואלן פֿר קויפן אונ האט אויף גרויס (יקרות) גיהאלטן, עס ווערט אבער דאס פרייז פון תבואה פיל וועלוועליר אלע טאג, ביז עס קומט נאך איין פינפטל געלט, וואס טוט דער פר פלוכטר קארגאליע ער וויל זיך וועגן אנגטס הייגגן, ער גייט אין דען אנדערן ציממער זיך זיין לעבן נעמן, ער גיפינט אבער קיין שטריק ניט זא נעמט ער איין גאנץ טייערן זיידינען גארטל אונ הייגגט זיך דערויף, ער פאנגט אן אבער זיך נאך ווארפן אין דער לופטן ביז דאס זיין קנעכט אין דאס ערסטע ציממער האט דער הערט ער לויפט גישווינד אריין ער זעהט דער הער איז נאך באיין לעבן, זא נעמט ער איין מעסיר אונ שנייט דאס גארטל אין העלפט, דער הער פאלט ארונטער אונ קומט צו זיך ווערט גאר גיזונד ער פאנגט אן נאך טרייבן אויף דען קנעכט דוא שפין

ספיל בוב װען דאַ איך האַטט יאַ װעלן פון טויט פאַר רעטטין װאַרום אַבער האַטטעו דען גאַרטיל פון לעהן דוקאַטין פאַר דאַרבן , האַטטעו ניט קענן איך אַפ בינדן , אונ ער ליהט אים לוס ריכט , דיאַ ריכטער מאַכן אײן ספאַס דער פון אונ זאַגן דיזן מאַהל מוז מען דען קנעכט טײנקען , דעם לײטין מאַהל אַבער מען ער אויך אײן סטריק פאַר דאַרבן זאָל זאַ װערט ער אויך אוין פאַר דען גאַרטיל בעצאַלין :

67

אײן (טררה) פון זײער אײן (איאום) גיטסאַלט האַט גירופן אײן מעהליר אונ האַט אים גיבעטין ער זאַל אים זײן פאַטרעט אײן גאַנצין װיאַ ער איז מיט זײנע קלײדר אַפ מאַהלין , דער מעהליר מאַכט עט פאַרטיג אונ ברײנגט צואַ אים , דער (טררה) זעהט דאַט עט ניט טײן װײזט אויט װײל ער נים זאַ פיל בצאַלין פיל ער פאַדירט , דער מעהליר זאַגט צואַ אים איך װער עט אַנדערט נים לאַזן דען איך קאַן דאַך אײן גפלט פון אײן אַנדרן נעמן , דער (טררה) פרעגט װער װעט דען דיר עט בצאַהלן ? װען איז נצליך אײן פאַטרעט ? דער מעהליר ענטפערט אים אײן הער האַט איך גיבעטן איך זאַל אים אײן אַפפע (בוזאַנע) אײן מענסטליכע קלײדר אַפ מאַהלין , איך װעל נאַר צואַ דיזן פאַטרעט אײן עק פון אײן מאַלפע צו מאַהלין זאַ װערט עט גיװיס זײן גאַנץ ריכטיג אונ װעל עט אַן דיזן הער פאַר קויפן , דער (טררה) פערכט זיך דער פאַר אונ צאַלט אים װיאַ פיל ער פאַדערט :

68

עס װאַר אײן מאַהל אײן סוער זײער אײן אַרימער , ער האַט קאַם גיהאַט דעם גראַבין ברויט אונ אופט דער צו קװאַס · אונ װען ער האַט נאַר גיזעהן װיאַ דיאַ רײכע לײט לעבין זײער גוט אים עסין אונ טרינקן האַט ער גרויט פאַר דראַט גיהאַט , ער האַט זיך גיװאונשין אַמאַל עטליכע טעג זײן לעבן גוט

גוט פאר בריינגן , ווען אוך ער זאל נאך דעם גלייך קראפירן , קורץ דער פוער פאר לאזט זיין הויז אונ גייט אין דער וועלט זיין גליק צוא גיפינן : ער קומט אין איין קרעטשם אריין אונ הערט ויא מען דער ציילט אז: דיא פרויא פון דעם (טררה) ואט דיא קרעטשמי איז זיכי האט פאר לארן זייער איין טייער פינגעריל , אונ זיא זאגט צוא ווער עס וועט דאס פינגריל גיפינן אונ וועט איר אפ געבין זאל ער קריגן איין גרויסי נאדגראדע (מתנה) (אונ דיא (מעשה) וואר אזוא זיא האט עס פאר לארן אין גארטן זוא האט עס איין קנעבלם גיפונן אונ האט פאר טרויט פאר די אנדרי צוויא קנעבלם :זוא איז בייא זייא גיבליבן זייא זאלין עס פר קויפן אונ מיט דאס געלט זיך צוא טיילן) : דעם פוער קומט אין זינן אריין דא מוז ער זיין גליק גיפינן אויף איין קורצי צייט ווען ער זאל דארפן אוך שפעטר פאר טוארלט ווערן : ער זאגט צום ווירט וייט פון היר איז דער הויף , דער ווירט ענטפערט אים עס איז נאר איין קליינע שטיק וועג : ער זאגט צום ווירט גיים מיט מיר צוא דיא הערין פון הויף , איך וייס וואו דאס פינגעריל איז אונ וועל עס דיא הערין פאר טרויען : דר ווירט נעמט אים גלייך בייא דער האנט אונ גייען הין צוא זאגן , דער ווירט פון קרעטשמי טוט עס אן דיא הערין וועלדין דאס עס גיפינט זיך איין מענטש וועלכיר דאס פאר לארין פינגריל דורך זיין (נביאות) אנדעקין ווערט , דיא הערין ווערט פול פרייד אונ לאזט דעם פוער אריין קומן מיט זיינע לאפיעט אין פאקאי אריין : ער נעמט זיך אונטר דאס פאר לארינע רינג דער גיין אונ ווען נים זאל ער פופציג דיכטיגי בריגלין אין הינטר חלק בקומן , ווען ער יוא אבר דר ווייזין ווערט זאל ער גוטע לוין באקומן אונ איזאר אין דעם הויף בלייבן אונ מיט אליר בעסטע שפייזין אונ גיטראנק טראקטירט ווערין : דער פוער לאזט זיך דער צו אוך דרייא טאג צייט געבן , אונ זעלט אויף דעם פערטן טאג דאס זיינע צוא דער ווייזן , זיא! גיבט עס אים אויך נאך : דער פויער דינקט אויף דעם פירטין טאג קאן זיין ואט עס זיל , נון דיא קנעפלס בייא וועלכע דער פינגערל איז ווא זייא הערן פון דעם פויער ווערן זייא זייער דער שראקן , זייא פארכטן

פֿארבטין זיך ער זאל זייא ניט אויס געבן , זייא קאָנען אבר דער נאָך ניט העלפֿן : דער פויער לאזט זיך איין בזונדער ליגער געבן אונ איין מענשן צום בדינען , אונ פֿאדערט מען זאל אים פֿון דיא בעסטע שפייז אונ געטראנק געבן , עס ווערט אים קיין זאך ניט געשטערט אונ קריגט וואס נאר ער פֿאר לאנגט - דיא הערינסטע האט געהאט דרייא לאקאייעט וויא פֿריער פֿאר מעלט איזט , נאך גיט זיא אים דען ערשטען טאג איין לאקאיי צום באדינען , ער עסט דען ערשטען טאג זייער איין גוטן מיטאג מאל צייט , צו אבֿינד קריגט ער ווידר איין גוטע גאנז שנאפס פֿאר דען עסין , פֿון דיא בעסטע בראטין , ער הייסט זיך איין גוטן בוטיל וויין אויך ברייגנען , וויא ער איז שוין פֿארטיק מיט אלעס לייגט ער זיך אין בעט אריין , ער זאגט דען לאקאיי ער זאל אים זיינע לאפלעת ארונטער נעמען , ער פֿאלגט אים אויך דען זאָ האט דיא מאראַם בעפֿולין , — נאָ דער פויער דער מאנט זיך דאך אז עס איז שוין איין טאג פֿר ביים געגאנגען פֿון זיין גוטין לעבן גיט ער צוא איין זיפֿץ אונ זאגט , אך איינעם האב איך שוין , איך האב שוין מער ניט אז צווייא - דר קנעבּלס ער וואר שוין אן דעם אוך איין שרעק און וויא ער נאָך דיא ווערטיר האט געהערט פֿון דעם פֿאר שטעלטין (נבֿיא) דיינקט ער דאס דיזיס בטייט אויף אים , דאס פֿון אים וויס ער שוין דאס ער איז איין (גנבֿ) און ער ווייס נאָך דיא אנדרי צווייא קנעבּלט אויף דער גיין , ווערט ער נאָך מער דער שראַקין : און וויא דער פויער נאר איין געשלאפֿין איז לויפֿט ער געשווינד צו די אנדרי צווייא קנעבּלט ער פֿר צייאלט זייא די גאנצי זאך וויא עס האלט , זייא ווערין אויך דער שראַקין , דאך האבן זייא זיך (מיטבֿ) געווענין זיא וועלין שוין ווארטין ביז דרייא טעג ווער פֿאר באייא גיין , — אויף מארגן ווערט ווידר איין אנדעריר קנעבּלס לאקאיי צום געשטעלט צום בדינן דעם פויער , ער פֿאר ברייגנט ווידר זויא דעם גאנצן טאג מיט גוט עסן און זופֿין , צום אבֿינד לייגט ער זיך ווידער אין בעט אריין און גיט נאָך איין גרעסטרן זיפֿץ און זאגט נאָ האב איך שוין צווייא איך ברויך שוין ניט מער ווי איינעם , — דער אנדעריר לאקאיי ווערט נאָך מער דער

שראקין וויא דער ערשטיר ער דער לעבט קוים דאס דער
פוער שלאפט איין , ער קומט צוא דיא אנדרי צוויא און פאר
צייט זויא וויא שלאפט מיט זייא האלט דאס דער פוער ווערט
געוויס אנטפלעקין דיא גאנצי (גניבה) : נוא וואס קאנין זיא
אבר מאכין , עס בלייבט דאך באיי זייא דאס מוזן אויך
דען מארגינדיקין טאג ווארטין , - אויף דען דריטין טאג גיט
מען ווידער דען פוער צום ברינגען דעם דריטן צאקאיי , דער
פוער פאר ברײנגט דען טאג מיט פרעסין זופין נאך מער וויא
דיא פאריגי טעג - ער לייגט זיך צוא אוביגט אין בעט אריין
און טוט עטליכי זיפצין און זאגט , נוא האב איך שוין אלי
דראיי , איך ווינט מיר גאר נים וואס מארגין וועט זיין (דער
פוער מיינט דאס זייניגי דאס זייגה דראיי טאג שוין פאר באיי זיין
און מארגין וועט ער בריגיל בקומען) דער קנעבט בלייבט באלד
אין (אלשות) וועגן שרעקעניש , ער דיינקט דאס גייט זיא דיא
אלי (דראיי גנבים אן) און דאס דער פוער ווערט עס מוזן
(מגלה) זיין און זיא וועלין שטארק בשטראפט ווערין , ער לאזט
דען פאר שטעלטן נביא אין בעט ליגין און לייפט הין צוא דיא
אנדרי , און פאנגט אן צוא וויינן און זאגט , נוא זיין מיר אלי
דראיי פאר לארין און דר צייט וואס ער פון דען פוער גיהערט
האט , אייגער זאגט דאס זיא זאלין פורט לויפין , דער
אנדריר זאגט דאס זיא ברויכן זיך צוא דער טרייגקן , איינער
אבר זאגט ניין ניין! ווען דער פוער יוא זויא איין היליגיר מאן
איזט האט ער וויסט פון פארבארגיני זאכין , מוז ער אויך
פאר געווים איין גוטיר מענטש זיין , וואס זאלין מיר ווארטין ביז
ער אונז אויס געבן זאל , ליבר גיין מיר הין צוא אים און
געבן אים אפ דאס פינגעריל און ביטין אים דאס ער זאל עס
זעלבשט אן דיא הערין אפ געבן , ער וועט זיך שוין פינדן
וואס אים צוא זאגין וויא זוא ער עס דער גאנגין איזט , —
עס געפעלט זייא דיא ראט , לויפין געשווינד צום פויער פאלן אים
צוא דיא פיס ווייכען און בעטן אים דאס ער דאס רינג פון זייא
צוא נעמן זאל און עס אן דיא הערינטע אפ געבן , פר ציילן
אים דיא גאנצי זאך וויא זייא עס אין גארטין גיפונדן האבן און
ניט

ניט גישטאָלן האבן , בישווערין אים אויף דאש ער זאל ניט אויש זאגן דאש דיא (גנֵיבָה) בײַ זייא וואר , - נוא ווייא דער פויער נאר דאש פֿינגעריל אין האנד בקומען האט , (ווענין וואר שון בעשיר ווייא איך) - ער פֿרעגט זייא ווייא זוא זייא פֿאר שטאנן האבן דאש ער עש דער גאנגן איז , זייא ענטפֿערין אים אך מיר האבן אוך גלייך אן אייער גיזיכט פֿאר שטאנן דאש איר ד איין קונצליכיר וואר זאגיר זייט , און נוא ערשטין נאך ווען איר האט נאך אלי נאכט איינעם פֿון אונז ער קלערט דאש ער דאש גנב איזט , - קורץ דער פויער פֿאר שפרעכט זייא אז עש זאל זייא קיין מינשטי שלעכץ גישעהן , און ער מאכט זיך דיא גאנצי נאכט לושטיג מיט איר האנד עשין און טרינקן ביז טאג : נוא מארגין פֿריא גייט דער פויער אין גארטין און זעהט דאש פֿיל (אינדיקיש) ארום גיין , זוא נעמט ער דאש פֿינגערל און שטעקט עש אין איין שטיק ווייסי ברוט אריין און ווארפֿט עש צוא דער ערד , עש ווערט צו וויסין דיא (ענדיקעש) איין גישלעג עש בקומט עש דאך איינער פֿון זייא און שלינגט עש איין , דר פויער מאכט זיך איין גוטין לייבין (סימן) אן דען (אינדיג) און גייט זיין וועג , ער גייט נאך דעם צוא דיא הערין און שפרעכט דאש גישטאָלטי פֿינגעריל ווערט שון גלייך צור קומען , זייא פֿרעגט וואו ארום? ער הייסט צוא זיך פֿאר זאמלין דיא אלי אינדיקעש און מאכט דארטין זיין צערעמאניע גלייך ווייא ער וואש קענט און בגרייפֿט איינים פֿון זייא און שפראכט דוא קאנאליע דוא בישט דער דיב דוא מוזט גלייך דען טוט בקומן : ער נעמט איין מעשיר און שטעכט אים , ער עפֿינט אים און גיפֿינט דש פֿינגעריל גיבט עש דיא הערין אפ , דאש פֿוגיל הייסט ער זיך גלייך בראטין און פֿאר צערט עש אליין פֿאר איינה מאל אויף דאש מיטאג שטונד , - דיא הערן וויל אים גליקליך מאכן מיט פֿיל געלט צוא בשיינקין ער וויל עש אבער ניט און פֿאדירט ניטש מער דאש ער זאל ביז זיין לעבן קריגין זאל דאש שיינה ברויט און גינוג פֿלייש און אוך בראנד ווין איין בוטל אלי טאג , עש ווערט אים דאש צוא גיזאגט , און קריגט אוך פֿיל יאהרן :

אין

אין דער גרויסיר שטאט (אמסטערדאם) האט איין מאל איין
רייכר בירגר איין (יהודי) איין פאטר מיט איין יונגן זוהן
פון שטאט געריטן שפאצירן איבער דער שטאט אויף צוויא זייער
שיינה פערד און אוך גאנץ רייך געפוצט — זיא בגעגינן איין
(בורג מייסטער) פון דער שטאט וועלכר אויך געשפאצירט האט און
געריטן אויף איין געמיין פערד , דיא מאכין פאר איהם זייער
קומפלעמענט : ער וואר אבר זוא גראב און קריגס פאר דראס
וואס זייערי פערד פיל בעסיר וויא זיין איינס , וויל ער פון זיא איין
שפאס (געלעכטיר) מאכין , זוא שפראכט ער צום פאטר הער
מאן (יוד יוד) ! אייער עלטיר פאטר אברהאם (אברהם
אבינו) איז דאך צו זאמין מיט זיין זוהן איזאק (יצחק)
אויף איין אייזיל געריטן | ווען ער איהם צום אפפערין (עקידה)
געפירט האט , און וויל איהר האלט דיא אלטי נאלייאן זוא ברויכט
איר אויך צו זאמין אויף איינה אייזל רייזן : צום צווייטין איר
האפט דאך אויף דען משיחס (משיח) וועלכיר אויף איין אייזל
ווירט רייטן , זוא וויא דער (תלמיד) שרייבט (עני ורוכב על
החמור) און ווען דוא איין פרומיר יהודי ביזט ברויכסטו אוך
אויף איין אייזיל רייטין און ניכט אויף איין פערד - דער
(יהודי) גיט איהם גלייך ענטפיר , מיין הער בורג מייסטר איר
האט רעכט מיר ברויכין אויף איין אייזיל רייטין , דיא אייזלן
זיין אבר יעצונד זייער פאר טייער און לאזין זיך גאר נית רייטן
זיא שמייסין דיא לייט ארונטיר ווען אוך איין פארשון זאל
זיך ארויף זעצן , - דער בורג מייסטר פרעגט ווארום דען זיין
זיא יעצונד זוא פאר טייער און האפערדיג מער וויא זיא ווארן
אימר ? דער יהודי ענטפערט , וויל דיא אייזלן יעצונד
זוא איין גרויסן שטאנד זיין דאס מען קלייבט פון זיא פאר בורג
מייסטירס אויס און זיא זעלבסט קענן עס בלייגין , און דרום
מוזן מיר שוין יעצונד אויף פערד רייזן :

איין

70

איין פויער איז גיקוממען איין קרענקי נעבעסינגן , זוא ליגט ער זיך טלאפין אויף איין באנק וועלכי וואר זייער האַרט און ניט איין גלייכי , ער האט זיך אלי זיינה ביינער לוא ברעכן גיהאט זיך דיא גאנצי נאכט גיקערט היין און הער , וויא ער איז אויף גיטטאנען האט ער זיך זייער פאר וואונדערט וואט זעלביט האט איס ליד גיטאכט , ער איז דאך גיוואנט אויף הוילין לוא טלאפין , ער זוכט אויף דער באנק אויב ער ניט וואט גיפינן ווערט זעלביט וואט איס האט גיוואלעט , זוא גיפינט ער איין פעדיר אויף דער באנק ליגן : — אך טרייט דער פויער ווען אויף דיזן איינה פעדיר איז זוא טלעכט לוא טלאפין , וויא איז טוין אויף פיל פעדערין , עט וואנדירט איך זייער וויא דיא הערטאפטן טלאפין אויף בעט גיוואנד אין וועלכי עט איז פיל טויזינד פעדערין :

71

איין פילוט איז אריין גיקוממען לו איין טוסטיר אין סטוב , ער פרעגט באיי איס וואט דארפט איר , דער פילוט וואַרפט זיינה אויגן אויף איין גוטי פאר סטיבל וואט נאהגט גיהאנגן איז - דער טוסטיר פראגט ווידער , ברויכט איר דיא טיינה טטיבל קויפן , ער זאגט יוא , ער גיבט איס זייא און ער ליהט עט אויף זיינה פיס אויף , ער גייט ארוס היין און הער און זאגט לום טוססיר , ליבר מייסטר זאג מיר דיא ווארהייט האט זיך דאט דיר קיין מאהל גיטראפן דאט ווער האט זיך אן גיטאן איין דיינה טטיבל ניט בלאלט און איז פורט גילאפן ? ער זאגט ניין ! ווען ער וואלט אבר יוא פורט לויפן וואט וואלטט סאן ? - דער טוססיר ענטפערט איס איך וואלט איס נאך יאגן , ווען אבר דער פילוט מעכט פיל גיטיקטיר זיין וויא איר וואט אהלט איר מאכן ? דער טוסטיר זאגט עט איז קיין גיטיקטירער

ויא

— 62 —

וויא איך , ווען אוך דער דייביל זאל אים הולין מעכט איך אים אלז דער יאגין , - דער פילוס זאגט כא מאכין מיר איין פרובֿ , ער שפרינגט פון הויז ארויס און פאנגט אן איין דיא נאייע שטיבֿל צו לויפן ! דער שוסטער לופט אים נאך און טראיים האפט אים , האפט אים ! און דער פילוס טרייט ניין ניין ! לאזט נור רוא , איך האב זיך מיט אים גישאן ווען איין איין טאליר אויב ער וועט מיך קאנן דער יאגן ווען איך בין יעלאנד אין נאייע גרינגע שטיבֿל און ער אין זיינע אלטי , איך טיינק עס איז ניט, פר מוז מיר בלאזן , און איר טוט מיר קיין שאדן ניט :

72

זייער איין שפעטניר אין (מיאומיר) מענשט איז גיגאנגן דורך איין גאס , עס בעגיגענט אים זייער איין טיינה יונגי דאמע (פרואן ליאר) זיא נעמט אים גלייך פאר דר האנד און גיין צו זאמן , ער פרעגט פון איר וואס וויל זיא , זיא זאגט איר ווערט שון צו פרידן זיין , ער גייט מיט איר ווייסער זייער לוסטיג , ער דענקט זיא וועט אים גיוויס האאי ראסן , - זיא פירט אים איין שטיק וועג און פירט אים אריין צו איין מעהליר און שפרעכט דיא ווערטיר - אס . אקוראט אזוא - איך האב אים שון אויך פאר גיזאגט און זיא גייט איר וועג , - דער מענשט ווייס גאר ניט וואס מיט אים איז גיווארן און פרעגט באיי דען מאלר וואס זאל עס בעטייטן ? , און ער ענטפערט אים דיא רייד : עס איז שוין איין לייט פון פיר וואכין אז דיא דאמע האט מיר גיהייסן איין טייבֿל אפ מאהלן וואס נור ערגסטן און ווייל ווייט נאר עס קאן (מיאום) אויס זיין , איך האב פון איר גיפאדערט דאס זיא זאל מיר וויזן איין זייער מיאוס גישטאלט נאך צו מאהלן זיא אקוראט , זיא קריגט אבר ניט ביז יעלונד דאס זיא אייך גיבראכט האט זא קאן איך שוין מיט מיין זאך פארטיג ווערן , - דער מאן וויל פורט

פֿורט גײן ער לאזט איהם אבער ניט און זאגט איר האבט דאך
פאר דעם אײער לון בקומן , ער מוז אויך דארטן בלײבן אײן
גאנצן טאג ביז דר מעלר פארטיג װערט :

73

הענריק דער קיניג פון היספאניע איז אײן מאהל געפארן
פון גײעג לאז הויז נאך דער רעזידענץ שטאט
מאדריס , װיא ער איז געקומן נאהאנט פון שטאט זעהט ער אײן פויער
זיצן אונטר אײן בוים , דער קיניג פרעגט איהם אויף װעמן
װארטסטו היר , דער פויער זאגט איך האב הערן זאגן דאס
דער קיניג היר דורך פארן װערט , און איך האב איהם נאך קײן
מאהל געזעהן , װאס מעכט איך איהם גערן היר אנטפאנגן : דער
קיניג װיל זיך אײן פלאזיר מאכן און זאגט לאז איהם מײן פֿרײנד!
דער קיניג װערט היר דורך ניט פארן) ער װערט גאר דורך אײן
אנדר זײט קומן אין שטאט אריין , איך פאר אויך היין אין שטאט
ארײן לאז אנפאנגן איהם , און װען דוא װאס לוסט האסט דען
קיניג לאז זעהן זאל זעלן זיך מיט מיר אריין , לאז פום אבער
װארטסו טון לאז שפעם קומן אין שטאט ,-- דעם פויער געפעלט
עס זײער און קריכט אין קאראס אריין , און פרעגט װיא
ארום װעל איך דער קאנן װעלכר דער קיניג איז עס װעלן דאך
געװיס אוך אנדרי קאראסן מיט פארן — דער קיניג זאגט זאלסט
גוט אכטונג געבן װיא דיא ליט װעלן נאר דער זעהן דאס
קאראס װא דר קיניג זיצט װעלן זײא אלי דיא היטע (קאפעלוטן)
ארונטר נעמן - נוא װיא זײא קומן נאר אין טויער פון שטאט
אריין זא װערט דער קיניג אנטפאנגן מיט דאס גרעסטי עהר
פון אלי אײן װאכר און זײא נעמן אלי דיא מיצן (קאפעלוטן)
ארונטר - הענריק פרעגט באיי דען פויער , נוא װער איז
דא יעצונד דער קיניג — ער ענטפערט װאר האפטיג איך
װײס ניט װער לו װיסן אונז , איך , אודר איר , דיזט נאר זעה
איך דאס נאר מיר ביידי האבן מיר אונזערי מיצן אויף
אונזר קעפ :

74

זייער איין דיקר און גראבר (טררה) האט גיריסן נאך (ברלין) :
(און אין דר שטאט ווערט די טוערן פר .אמאכט וויא עס
פֿאנגט נאר אן אובינד לו ווערן) - ער קומט איין פירטל אייל פֿון
דער שטאט , און ער פֿארכט זיך פֿילייכט ווערט טון דיא
טוערן פֿאר שלאסין , ער בעגעגינט איין פויער פֿארט פֿון
שטאט , זוא פֿרעגט ער באיי איהם , איין פֿראיינד זייט דאך
זוא גוט זאגט מיר אויב איך וואל קענן דורך דען טויער דורך
קומן - דער פויער מיינט ער פֿראגט אים וויל ער זוא דיק
איז , און גיט אים ענטפֿיר , פֿערכט איך ניט איר ווערט
גיוויש קאנן דורך קומען , דא יעלט ניט לאנג איז איין מענשט
דורך גיפֿארן מיט איין וואגין היי , און דאט פֿאר נעמט פֿיל
מער נאך וויא איר - דער טררה פֿארט ווייטר און קומט אין
שטאט אריין , ער טרעפֿט אן עטליכי לייט וועלכי האבן נאך
קיין מאהל גיזעהן זוא איין דיקן מענשטן , דער בויך היינגט
אים פֿון פֿארינס זוא וויא איין זאק אויף דעם פֿערד , זייא
פֿאנגן אן פֿון אים לוא שפאטן און זאגן לוא אים , הער הער !
וואט האלט איר דען זאק פֿון פֿארינט , האלט אים ליבר דען
זאק פֿון הינטן זוא ווערט עט דען פֿערד ניט זוא שווער זיין -
און ער ענטפֿערט זיא גלייך , איך האב גיהערט זאגן דאט
היר אין ברלין פֿינדין זיך פֿיל שטוליר (גנבים) זוא פֿערכט איך
זיך פֿון הינטן לוא לאזן , איך האלט עט ליבר פֿאר דיא אויגן
דיא לייט טראייען בראווע ! בראווע !

75

איין פוער וואר זייער קראנק , ער וואר שוין נאהאנט פֿון
טוט , זוא זאגט ער לוא זיין זוהן גייא איין קינד לום
פריסטר (כומר) ער זאל גליך הער קומן איך לוא (ספאווידרזין)
(מתודה זיין) זוא וויא איין פרומיר קריסט ברויך , — דער זוהן
לויפֿט גישווינד היין : עט וואר נאך גאנץ פֿריא און דר פריסטר
שלאפֿט

שלאפט , ער מוז איין פאר שטונד וואַרטן — דער פריסטער שטייט אויף און זעהט איהם שטיין הינטער דאס טיר , ער פרעגט איהם וואס דארפסט דוא , שטייטשו שוין לאנג דא : ער ענטפערט איהם שוין זייט צוויא שטונד , דען מיין פאטער איז שוין בחי׳ ענד פון לעבן און האט מיך היר געשיקט איר זאלט זייא גוט זיין הין קומען , אך דוא דומער קערל ! האסטו ניט קאנען אין דער טיר אן קלאפן ? זוא מעכט איך מיט דיר גלייך גיין , פיללייכט איז ער שוין געשטארבן , ניין ניין ! זאגט דער יונגער פויער , ער קאן אן אייך דאך ניט שטארבן ער מוז דאך זיך צו פאר (ספאוויעדזן) איר קאנט נאך דאס קאפע טרינקן , דער פאטער האט מיך אויך פאר זיכירט דאס אן אייך וועט ער דאס וועלט ניט פאר לאזין אונ שטארבן :

76

איין נארישער מענטש האט געהאט פאר דראס אויף איין קלוגן ערליכן מאן אונ האט זיך אן געפאנגען מיט דעם קלוגן צוא קריגן , דער נאר זאגט איהם פאר דאס ער איז איין גרויסער (יחסן) אונ דאס ער איז פון איין זייער אלטע משפחה , — דער קלוגער ענטפערט איהם דוא האסט רעכט מיין פריינד ; דוא קומסט ארויס פון איין גאנץ אלטע משפחה וואס זיין נאך פריער געבוירן פאר (אדם הראשון) , דער נאר פאר וואונדערט זיך זייער און זאגט צוא איהם איז דען דאס מעגליך ! דאס מיינע עלטערן נאך פאר (אדם הראשון) וואהרן , ער ענטפערט איהם ווייסטו דען ניט אז דיא (בהמות) זיין צוא פאר באשאפן געווארן וויא דער מענטש , אונ דוא קומסט פון זייא ארויס : דער נאר מוז מויל האלטן אונ גייט זיין וועג :

77

איין (מחבר) וואס האט געשריבן איין נייעם (ספר) איז איין מאהל געקומען מיט זיין נייעם ספר וואס ער האט מחבר

געווען

גיוועזן לוא איין קליין און איין לאדן ער זאל זיין ספר צו נעמען און געבן איהם איין (נדבה) : דער בעל הבית ענטפערט איהם איך האב גינוג ספרים אלטע און נייע און וויזט איהם איין גרויסן אלמיר פול , - דער (מחבר) זאגט לוא איהם עס מאג זיין וואס עס וויל לאז מיינער אויך דרונטער שטיין , פיליכט וועט דארבן דיא מייז פון אייערע דיא ספרים זוא ווערן זייא יעלונד פיליכט נאר דאס מיינע ספר עסין אין פאר דארבן און אייערע וועט בלייבן גאנץ , - דער (בעל הבית) ענטפערט איהם מיינע מייז עסין אויך ניט אנדירש נאר וואס גוטש איז , זוא וועלין זייא אייערע לאזין שטיין :

78

איין (דרשן) האט גידרשת אין שול און האט גיזאגט גרויס מוסיר דאס אלע לייט האבן גיוויינט : דען ער האט זייא דער הילט מיט זיינע רייד , נאך עס וואר דרונטיר אויך איין (ישוב) מאן , וועלכר האט זיך דער פון גאר ניכט גימאכט , דיא לייט פרעגן איהם דאס דען איין שטיינערנן הארץ וואס דער (מוסר) נעמט דיך גאר ניט : ער ענטפערט זייא איך בין דאך איין (אורח) ער (דרשת) דאך נאר פאר דיא שטאט לייט :

79

איין דאס ערשטי קריג אז דיא (פראנצויזן) זיין אריין קיין (ווין) האט איין פראנצויז בגעגינט איין שייט וועלכיר גיטראגן האט אונטר דעם פאלטן איין בוטל וויין , דער פראנצויז מערקט זיך דאס דער שייט וואס טראגט , און זאגט לוא איהם וואס טראגסטו , זאג מיר גלייך , דער שייט ענטפערט איהם איך טראג איין דעגין פון סאלאטיר וועלכין איך לום פאר ריכטן גיגעבן האב , דער פראנצויז האבער פאר שטייט דאס עס איין בוטל וויין איז , זוא שפראכט ער לוא איהם דוא קאנאליע

עס

עס איז יעמאלס אין דאס קריג לייט דיר ניט דער לויבט (מיליטיר) (כלי זיין) נאך טראגן , ער רייסט בייא אים דאס בוטל וויין אויס , ער טרינקט עס אויס אין איסן דער גאס אונ גיט אים דאס בוטיל נאך ריק אונ שפראכט , דער דעגין איז מיר נוצליך ווייל איך איין (בעל מלחמה) בין , אונ דאס טייר (פלאשע) ברויך איך ניט , דיזעס ווערט זיין דיר נוצליך :

80

איין שטאלציר איז איין מאהל גיריטן אין וועג אויף איין פערד , ער איז גיקומען נאך איין טייך אונ האט זיך לאזן איבר שיפן נאך זאמין מיט זיין פערד אין איין באט (שטאלנע) , דער (פרעוואזניק) וואס פירט איבר האט גינומן דעם פערד און וויל איהם שטעלן גלייך אויף איין זייטן ארט , דער פערד אבר לאזט זיך ניט , נאך טרייבט דער (פרעוואזניק) אן אויף דעם פערד אונ זאגט אויף איהם אקס , - זייא קומען דאס טייך אריבר אונ ער פארט איין פירטיל מייל , ער דער מאנט זיך דאס דער פרעוואזניק האט זיין פערד אקס גירופן אונ עס פאר דריסט איהם זייער , ער וויל זיך אן דעם פויער רעכענן (נוקם) זיין , ער קערט זיך אום צום טייך , ער שטעלט זיך אנידער בייא דען ברעג און טרייבט צום פויער , הערסטו ברודער איך קאן דיר דיזעס ניט שענקען וואס דוא מיין פערד זא פאר שפאט האסט , ווען מיין פערד איין אקס איז , זא איז דיין טייך איין שוויין , ער וואהר טוט צו רידן און רייזט זיין וועג :

81

איין פארשבאק אודער קנעבלט וועלכיר האט זייער סלעכט גיהאט בייא זיין הערין האט זיך גיוואלט זיין לעבן צו נעמין , ער איז איין מאל גוועזין אין פעלד בייא דער ארבייט מיט זיין קאמראט אונ עס וואר גראד דער בייא איין טייך , זא לופט

לאזט ער אהין זיך טרינקען : דער אנדרער פאראבאק אבער
וויא ער גיזעהין האט דאס ער איז טוין אין וואסער , האט ער
אים מיט גוואלד ארויס גילויגן , דעם אנדרן טאג איז דער
זעלביגר ווידער גילאפן אין וואסער זיך טרינקען זוא וויא ער וואר
אין זיינע קליידר , זיין קאמראט לאזט גישווינד אונ טלעפט
אים ווידער ארויס , נוא וואס טוט דער אום גליקליכער
מענטש , עס איז גראד נאהאנט דער ביי איין גרויסער בוים
ער נעמט באלד איין שטריק אונ הענגט זיך דערוייל אונ דער
קאמראט לאזט אונ דער לעבט עס אים , לאזט ניט מער אים פון סוים
ראסירן — אין איין קליינע צייט קומט דער הער הין ער זעט
דער אום גליקליכער מאן הענגט אונ איז טוין טויט , ער
פאנגט זיך אן צוא ערגערין אויף דעם אנדרן מיט גרויס צארן
נוא זאגט דוא קאנאליע , וויא האסטו גילאנן דען מאן זיך דאס
לעבין נעמין , ער איז דאך דיר פאר דיא אויגן גיוועזן ,
ווארום דען פון וואטיר האסטו אים יוא געססרין ארויס גילויגן
אונ פון הייגן ניט - דער אנדרער פאראבאק ענטפערט אים ,
מיין הער האט ניט פאר אום גוט , איך ועפר זייא עס די
גאנצע זאך דער ציילן , ער איז הייגט ווידער אין וואסער
גיטפרונגן מיט זיינע קליידר צוא זאמין , מיט גרויס מיה האב
איך אים ארויס גילויגן , ער וואר אבער זוא פאר נעצט
דאס עס בלייבט אים ניט אוך איין טרוקינער פאדים , זוא
דיינק איך דאס ער הענגט זיך אום זיינע קליידר אוס טריקינן :

82

אין פרייסטר (כומר) האט גידרשת (גיזאגט זיין קאנאלייע
אין קלאסטר אין זיין (פאראפייע) , דיא אלע לייט האבען
עס מיט לוסט גיהערט , איינער וואר אבער טלאפן אונ אויך
אנדרי צוויא האבין צוא זאמין גירעט , עס פאר דריסט דען
(כומר) , ער וויל זייא אבר גראב ניט פר טמאין , זוא טפראכט
ער צוא זייא פאר טטעלסיר הייט , ליבע ברידער רעט ניט
צוא וויטין זיך , דען עס איז איין טאר איר ווערט דען מאן וואט
טלאפט

שלאפט אויף וועקין , דיא לייא פאר שטיין וואס דער פרייסטער מיינט , הערין אויף צו ריידן אונד וואלין זיך פאר בעסערין , פאנגן אן דען דריטען צוא וועקין אונ שפראכין ספט זיך דאך זוא פיל לייט זיין דאך היר קיינער שלאפט נאר דוא , ער ענטפערט זייא , מיינע הערין איך בין גאר ניט פון דיזיר פארטהייע , איך ברויך היר ניט צוא הערין ' איך וואל אין מיין פארטהייא הערן פון מיין פרייסטער :

83

איין געוויסער גרויס פירסט , אין אלע צייט ווען ער נאר גינאנגן איזט אין ראט קאמעדייע הויז , האט ער גיזעהן איין יונגן מענטש וועלכיר וואר זייער פריש אונ לוסטיג , דער פירסט פרעגט איהם איינע מאהל , קינד ווער ביסטו , ער ענטפערט איהם דאס מען רופט איהם (קריסטאף) אונ איז אלט אכצעהן יאהר , גיבורין פון דער שטאט שטראסבורג , ער האט נאך איינע מוטיר מען רופט זיא (איזאבעלע) אונ איין ברודער (יוזעף) , דער פירסט שפראכט , דיזיס אליס גייט מיך ניט אן , איך פרעג נאר ווער ביסטו אונ וואס דיין (פראפעסייע) איזט דאס דוא זוא אימר איין לוסטיג לעבין פאר ברייננסט , דער יונג ענטפערט איהם דאס ער איין יונג בייא איין שטריק מאכיר איזט , — דער פירסט זאגט צוא איהם איז דען דאס זוא איין רייכי ארבייט אונ האסטו דער פון וואס פאר מעגין אונ רייכטום , דער יונגער ענטפערט , איך בין זוא רייך וויא דער פירסט - וויא אזוי ! ביסטו זוא רייך וויא איך ? דער יונג ענטפערט , דער פירסט פאר דינט אין האט פאר מעגין פיל ער ברויך , איך פאר דין און האב אויך פאר מעגין וויא פיל איך ברויך , דער פירסט איז פאר גינוגן אונ זאגט האסט רעכט :

איין

84

אין דער צייט אז דיא (היספאניער) האבן (מלחמה) געפירט
מיט דיא פראנצויזין זא וואר אין איין רעגימענט פון דיא
היספאניער איין יונגער אפפיציהער , ויא דער פעלד מארשאלק
האט איין בעפעהל געגעבן מען זאל טוין מאכירן צום שטרייט ,
קומט דער יונגער אפיציהר , (ועלכיר זיך האט געפארכט פר דען טוט)
צום מארשאלק אונ בעט ער זאל איהם (אורלויב) (דאס הייסט אב
שייד געבין) אויף צוויא מאנאהט , דער מארשאלק פראגט איהם
ואס איז דיא אור זאך פון דאט (אורלויב) ? ער ענטפערט
איהם איך האב געהאט ויסן שטאט דאט מיין פאטער אונ מוטער זיין
זייער קראנק אונד זיין זייער גערין מיך נאך זעהן פאר זייער
טוט , אונ דער ביא אויך נאך בענשין מיך , אונ איך ויל די
עהר מיינע עלטערן טאן , - דר מארשאלק פאר שטייט רעכט
גוט דען אפפיציהר זיין געדאנקין דאט ער נאר ועגן דאט לעבן
פאר זיין פירכט זיך : זא שפראכט ער צו איהם האסט רעכט
מיין קינד געה נאך הויז , עס שטייט אוך זא געשריבן אין
דער ביביל (תורה) האלט ערליך פאטער אונ מוטער זא ווערסטו
לאנג לעבן :

85

איין קיניג איז איין מאהל געגאנגין מיט זיין (חיל) אין שטרייט
קעגין דעם אנדערין קיניג אונ האט וואלין איין שטיק
לאנד פון איהם אב נעמין : ער קומט אויף איין אורט וואו עס
וואר גרויס וואסר , זא שטייגט ער פון פערד ארונטיר אונ
גייט צו פוס : עס טרעפט זיך גראד דאט דער קיניג פאלט
אויף דען וואסר , ער שטייט אויף אונ קוקט זיך ארום הינטין דא
וואו ער געפאלן איז , אונ עס וואר ויא איין גרוב געמאכט פון וואסר , אהא
גאס זאגט ער : ויא איין קליינעס אורט פאר נעמט איך אין דר
וועלט אונ פאר לאנג נאך לאנדר אב נעמין ! ער הייסט דאט
חיל נאך ריק ציהן אונ פירט מער קיין שטרייט :

86

איין בויער האט גיזעהן דאס אלטי לייט בעדינן זיך מיט שפאקולין צום לייענן, איז ער גיגאנגן אין שטאט, און האט זיך נאך גיפֿרעגט וואו איין ברילן מאכער וואהנט, ווייא ער איז היין גיקומן האט אים גלייך דער ברילן מאכער איין פאאר ברילן אויפֿן נאז גיזעצט, דער בויער זאגט דאס דיא ברילן טויג ניכט. ער האט איהם אויך גיזעצט איין אנדער פאאר, דיא זאגט דער בויער טויג אויך ניכט, ער האט איהם אויס גיקליבן פֿון זיינע גאנצע וואהרען דיא בעסטע פאאר, דער בויער זאגט ווידער דאס זיא אויך נאך ניכט טויגן, דער ברילן מאכער פֿרעגט אים גלייך פֿיללייכט האט איהר גאר ניט גילערינט לעזין? , וואס טייפֿל זאגט דער בויער! ווען איך העט לעזין קענן נאך וואס העט איך ברויכן אייערי ברילין!

87

איין יונגער פרינץ פֿון זיבען יאהר, דאס דיא גאנצע וועלט האט זיך גיוואונדערט איבער זיין פֿערשטאנד, האט ער זיך גידארפֿט גיפֿינען אין איין גיזעלשאפֿט וואו עס איז גיוועזן איין אלטער קאפיטאן וועלכער האט גיזאגט וואס טוט מיר זאא לובן דען יונגן קינד פרינץ, דיא קינדער וואס האבען פֿיל פֿערשטאנד אז זייא קליין זיינען, האבען זיא קיין פֿערשטאנד אויף דער עלטער, א זאגט דער יונגער פרינץ נאך דעם אלטען קאפיטאן, איהר האט גיוויס זייער פֿיל אן איין מאס פֿערשטאנד האבן אין אייער קינדהייט:

88

איין פֿעלדמארשאל האט בעקומען אין צייט פֿון קריג איין שלאג פֿון איין גיוויסן גראף, דער גראף האט זיך איין גישלאסן, אז האט דעם פֿיינד ניט וועלן ארייין לאזין,

דער

דר (פֿעלדמארשאל) האט אנגיווענדעט גרויס קרעפֿטע אונ האט דאס שלאס מיט שטורים אויף גינאמען , נאך וויא ער זייער ביז גיוועזן איז , האט ער גיהייסן דעם שלאס איין פֿייער פֿארברענן נאך דיא ווייבער אליין האט ער ערלויבט ארויס צו גיין אונ מאגין נעמין מיט דאס טייערסטע וואס ביא זיא איז - דיא גראפֿן האט דער הערט דעם בעפֿעהל פֿון דעם פֿעלד מארשאל דאס מען מאג דאס טייערסטע מיט נעמען , האט זיא גינומען דעם גראף אויף זיך אונ האט איהם פֿון שלאס גיטראגן , וויא דיא אנדרי ווייבר האבן דער זעהן וואס דיא גראפֿין גיטאן האט , האבן זיא אלע גינומען זייערע מאנען אויף דיא אקסלען אונ זיינען אלע גלייך פֿון שלאס הערויס , וויא דער פֿעלד מארשאל האט דאס דער זעהן , האט ער זייער פֿיל גילאכט , אונ האט זיא אליין אלעס דעם לעבן גישענקט :

89

איין מאן וואר איין מאהל זייער קראנק אונ וואר שוין נאהענט פֿון טויט , ער האט גיהאט איין ווייב וועלכע וואר איהם ניט גיטרייא נאך פֿאלש : אונ וויא זיא זעהט דאס איר מאן דארף זיך שוין פֿון דער וועלט שיידן פֿאנגט זיא זיך אן צו קלאגן קלאפ אן וואנד מאכט זיך זייער שטארק ווייגען אונ זאגט , איין טרייער מאן וויא ווערשט איך פֿאר לאזן , ליבר מעכט איך אן שטאט דיך שטארבן , זיא מאכט זיך גלייך זיא איז אויסן זינען וועגן אנגסט , דיא לייט פֿאר שטייען איר פֿאלשקייט אונ זוכין זי גלייך אויך צו טרייסטן זי לאזט זיך אבר ניט און שרייט איבר דאס אירגע , דש זיא שטארבן זאל - נאך עט וואר דער ביא איין גישטאטיר מאן , ער שפירט ווען דיא פֿרויא שלאפֿן איז גיגאנגען אין דאס אנדערן חדר , אונ ער ליהט זיך אן פֿארכטיגע קליידר מיט קליינע וועקסענע ליכט רונד אונ ארום , איין הוט מיט פֿיל שפילן אונ הערנער , דאס גאנצע גיזיכט פֿניס פֿאר שטעלט וויא דער דייביל , איין הילצערנע שווערד אין דער האנד , אונ קומט אין דאס חדר אריין וואו דיא פֿרויא

פֿרויא שלאפֿט , ער נעמט מיט זיין שווערד און פֿירט איר איין מאהל איבער דאס האלז : זיא וואכט זיך אויף אונ ווערט וויער דער שרעקן : זיא שפראכט ווער זייט איר , ער ענטפֿערט איר איך בין דער טויט (מלאך המות) איך האב לאנג געהערט ווי דוא מיר פֿיל מאהל גירופֿן האסט , נוא בין איך גרייט דיין גיבעט צו טאן , איך ברויך טוין ניט מער אז דעם צווייטן מאהל דיך מיט מיין שווערד צו טעטטין נוא ביטטו טוט: דיא פֿרויא פֿאלט איהם צו דיא פֿיס אונ זאגט מיט גיוויין ניין ניין מיין העד · איר זייט פֿאר אירט (בטעות) ניט איך בין דר קראנקר , היר אין דער אנדרד שטוב איזט דער קראנקר , דיזער ווארט טוין לאנג אוף איך , דיזיר אויך האט איך גירופֿין :

90

ניט איין קלוגער מענטש איז גיפֿארן אויף איין לידיגן וואגן , אונ האט גיהאלטן איין גרוטע (מטה) פֿון צוויא הונדרט פֿונט אויף זיין אקסיל - דיא ליט זאגן צוא אים , דוא נאר וואט מאכטטו דאס , דוא דער בארימטט זיך איבר דיר אליין ניט , נעמן ארונטער דאס משא פֿון זיך לייג עס ליבר אין וואגן אריין , — אונ ער גיט זיא ענטפֿיר איר זייט נארין איך בין פֿיל קליגער פֿון אייך , איך בין אויך פֿרימער פֿון אייך , עס שטייט דאך גיטריבן (יודע צדיק נפש בהמתו) דאס איז טייטש , דר פֿרומר מאן קאן זיין בהמה , אונ דאס פֿערד איז שוואך , עס איז גינוג אז ער קאן מיך ציהען מיט דען וואגן :

91

אין לונדין איז איין יונגר מענטש איין זוהן פֿון איין רייכין בירגיר אונ זייער טיין גיפֿולס גיפֿארין דורך איין גאנץ שמאלי גאס , עס קומט אים אנטקעגן גראד אוך צוא פֿארן איין אלטיר מאן , עס איז אום מיגליך זיך צוא מיידן - עס דארף איינער זיך עט וואס צוא ריק צוא ציהן , אונ זיא ווילין ביידי ניט , דער יונגר (גאלאנליק) זאגט צום אלטין ציה זיך צו ריק , ווייטטו דען ניט דאס איך איין זוהן פֿון איין רייכן קול מאן בין , דער אלטער ענטפֿערט מיינע יאהרן דער ליבן

יוד

מיר

מיר ניט דיר אפ צוא טרעטין , דער יונגר זאגט איך פרעג דיך דאך ניט וויא אלט דוא ביסט , דער אלטער זאגט איך פרעג דיך ניט ווער דוא ביסט : דער יונגר טווערט דאס דער טייבל זאל אים הוילין אויב ער ווערט אפ טרעטין -- ער נעמט ארויס גאזעטין פון טאש אונ ליענט עס , דער אלטער נעמט ארויס זיין פאייף (לולקע) אונ רייכערט טאבאק , — דער יונגער ליענט אויש דיא גאזעטין אונ האט נישט וואס צוא מאכין , דער אלטיר רייכירט אויש זיין פאייף אונ שטעקט אן אנדערן טאבאק אונ טוט וייטער דאס זעלבע , - דער יונגער טפראכט צוא אים איין פריינד נאך וועלין מיר זיך (סוטין) בייטן , נעמט איר דאס גאזעטין לעזין אונ גיט מיר אייער פייפל , דער אלטער וויל עס ניט - דער יונגער טפרינגט ארונטער אונ נעמט דאס פייף מיט געוואלד פון זיין מונד ארויס , - דער אלטער נעמט איין גיבעט בוך פון טאש ארויס אונ לעזט עס מיט גאנצן הארצן , עס גייט צוא פאר בייא איין שטונד ביז דאס פיל לייט זיך איין גיזאמילט האבן אונ וועגן שטנד מוז דאך דער יונגער זיך צו ריק ציהען :

92

איין רייכיר מאן אבער איין גרוטער (טוטה) איז איין מאל גיקומען קלאגין צוא איין בורג מייסטער אויף איין ארים מאן , דער (טופט) פרעגט אים וואס האט דיר דער אום גיקליבער ארים מאן גיטאן : ער ענטפערט אים עס האט זיך אים דיא נאכט גיטרוימט (גיחלומת) דאס דער ארימער האט אים שטארק גיזידילט אין מיטן דער גאס פאר פיל לייט , ער פרעגט אים האטשי אים דען צוא פאר גאר קיין ביז גטאן , ער זאגט ניין , נוא זאגט דער ריכטער ער ווערט שוין זיין לוין בעקומען . ער לאזט אים גלייך רופין אונ זאגט צוא אים (גלייך אלס ער וואר איין נארן) דוא ארימער שלעדער וויא שטייסטו זיך אונטר זוא איין רייכין מאן צוא זידלין : דער ארימער זאגט האט ער דען דרויף בלייגר (עדות) : דער (שופט) זאגט ער ברויך ניט דען ער איז זעלבסט בגלייבט וויל עס האט זיך אים ריכטיג גיטרוימט , נוא דער ארימער פאר

שטיים

שטײט דאס דיזיס נאר אײן (ספאס) גלעבטיר איז זאל זאגט ער
צום (שופט) עס איז וואהר עס האט מיך אוך דאס נעמליכי
גיטרוימט , זאל הײסט דר ריכטיר צווײא סאלדאטין רופן · אונ ער
לאזט אים שטעלין קעגין דער זון און דיא סאלדאטין גיבין אים
ריכטיגי פיכל און צוואנציג פאר שטעקין אויף זײן (סאטין) · דר
(שוטה) פראגט דען בורג מײסטער וואס זאל דאס בטײטין ·
ער ענטפערט אים עס איז זאל ריכטיג ווײל ער דיך נאר אין
טרויס גיזירילט העט זאל מוז ער דיא קלעפ אויך נאר אויף
דען (סאטין) באקומין , אונ ווײל ער וואר פאר טעמס אין איסן
דער גאס זאל מוזטו אים צעהן סאליר געבן צוא פר גיטיגן ׳ עס
ווערט אוך זויא גלײך גישעהן און דער ארימאר גײט זײן וועג
מיט דם גרעטשטי פרײד :

95

איין לוסטיגער הער האט אײן מאהל גיזאגט צוא אײן בקאנטין
ליגנער , דא האטטו צווײא גילדין אונ זאג מיר גאנץ גיך
גישווינד אײן ליגן ; ער האט עס קוים אויס גירעט דא האט דער
ליגנער גיזאגט , דוא האסט דאך ערשט גיזאגט אז דוא ווערסט
מיר געבין פיר גילדין פר אײן ליגין נון גיב מיר זײא אקגאנצין ;

94

צווייא פילוסין אודער שפיצבובין זײנן גיגאנגן אין סטאטבל
איבער דער גאס זאל זעהן זײא פון ווײטין עס
גײט אײן רײכיר טערק מיט אײן גרוסין סטעקין אין דר האנט
דאס קאפ פון שטעקין וואר מיט גאלד אונ דיאמענטין בזעצט , :
נוא זאגין זײא אײניר צום אנדערין , מיר וועלין יעצונד וואס
פאר דינען , אײנער מאכט זיך הינקעדיג אונ בעט יאלמוזין
(צדקה) . דר רײכיר טערק וואר אוך אײן פרומר מאן נעמט
ארויס אײן דוקאטין אונ גיט דעם פאר שטעלטין הינקעדיגן :
דער אנדערר קאנאלײע זאגט צום טירק מײן הער דיזיר איז
גאר ניט הינקינדיג אונ מאכט זיך נאר זאל , אונ ווען איר
גלובט עס ניט זאל גיבין זײא מיר דאס שטעקין אין דער האנד
איך וועל אים שלאגין זאל ווערט ער דאך מוזין לויפן זאל ווערט
איר

איר זעהן זיין פאלשקייט , דער נארישער טערק לאזט זיך וא
ריידן גיבט איהם זיין שטעקין ער פאנגט איהם אן צו שלאגן ער
לויפט צום גישווינדשטין אונ ער איהם נאך ביז דאס ער פר לירט
זייא ביידן פון זיין אויגן , ער פאר לירט איין דוקאטין אונ
אויך איין טהייערן שטעקין :

95

מען האט איין מאהל גיפרעגט ביים איין (פילאזאף) וועמין
קאן מען איין גיהיימניס (סוד) פאר טרויען , דא האט
ער גיענטפערט איין מענשען וועלכיר טון בקאנט איז פאר איין
ליגנר , דען זוא איין מאן ווען ער אויך וועמין פאר טרויען
ווערט וועט מען דאך איהם ניט גלויבן :

96

איין פראנצויז איז גיקומן נאך איינגלאנד , ער קומט אין איין
שטאט אונ גייט אין איין גאס , ער בגעגינט איין ארים
מאן אונ ער בעט פון איהם יאלמוזין (צדקה) , דער פראנצויז
נעמט ארויס פון טאש איין גילדין אונ גיט דעם ארימאן ,
דאס (מטבע) וואר אבער איין בימל רוט זוא וויל דער ארימער
ניט נעמן אונ זאגט דס איז גיוויס איין פאלשיר גילדין , דר פראנצויז
פר זיכרט איהם דאס עס ניט פאלש איז , אונ דר ארימיר שפראכט
איך קאן גוט אונזר קיניג , זיין גאנציס (פנים) איז יוא רוט אבער
דער נאז איז בלייך , אונ דיא מטבע איז אויך דער נאז רויט :

97

איין קלוגער יונג איז איין מאהל גיקומען צוא איין גאנצע
(חברה) גיזעלשאפט פון ליגנער אונ בעט זייא דאס
ער זאל אויך אונטער זייער גיזעלשאפט זיין , זייא פרעגין
איהם אויב ער קען ליגין זאגן אונ ער ענפערט זייא פאר גיוויס
גלייך מיט אייך , זייא שפרעכין צו איהם זאג אין דס גישווינדיקייט
איין נאהמעך ליגן אונ זאלסט גאר ניט טראכטין , ער ענפערט
אויך גישווינד · איך האב דאך איין טוין גיזאגט וואס איר פאדערט
פון מיר , זייא זאגן בראווא בראווא ! ביסט אונ ברודר :

לוים

98

צווייא שאלדאטין זיין גיריטן אויף פפערד פאר באיי איין פעלד, איין פויער האט לאנ דיזער ציט גיזעייט זיין פעלד, דיא שאלדאטין וואָרין אבער גרויסע קאנאליעס זיא גיבין דעם פויער קיין ווינקטונג ניט, (דאס איז העלך גאס) אונ מאכין נאך פון אים פלאזיר אונ זאגין דוא זייסט אונ וואס עס וואקסין ווערט ווען מיר עס פאר נילין: דער פויער האט גרויס פאר דראס אונ ענספערט זיי גלייך, איר האט רעכט, איך זעיי פלאקס אונ דער פון ווען איך שפינען לייווינט אונ ווען איר קראפירן ווערט ווער איך עס געבין אייך צו פאר נולין צום בגרעבניס:

99

דער קיניג פון איינגלאנד ווען ער איז דען ערשטין מאהל דורך גיפאהרן דורך האללאנד, אונ האט גיזעהן אז מען באצאהלט אים זייער אין דיא אלע גאסט הייזער וואו ער פלעגט איין שטיין, דאס מען האט פון אים גיפאדירט פאר דאס שפייזונג צעהן מאהל וויא פיל עס ווערט איז, זוא באשליסט ער אין זיין זינען מער סוין ניט צו פאר פאהרין אין איין טראקטיר פון דאס לאנד: ער קומט צו פאהרין אין דער שטאט (אלקמאר) אונ שטעלט זיך באיי דאס טראקטיר הויז, ער גייט גאר פון קאראטע ניט ארויס, ער לאזט נאר דיא פפערד איבער בייטין אונ הייסט זיך ארויס טראגין צום שפייזין דרייא אייער, ער פראגט אבער צו פאר וואס דאס קאסטין זאל' דער ווירט זאגט דרייא דוקאטין איז דען דאס מיגליך, זיין דען היר דיא אייער גאר ניט צו קריגן אונ צו בקומן, וואס איר בעט זוא פיל, ניין ניין! זאגט דער ווירט דיא אייער איזט היר לייכט צו בקומען מיט איין קליינעם פרייז, אבר דעם קיניג איז היר ניט לייכט אונ אופט צו בקומן, דען איר פארט ניט היר ארום, דיא רייז איז דאס ערשטי מאל אונ פיליכט אויך דאס לעצטערשטי מאל, דער קיניג לאכט זייער דער פון אונ גיבט אים צעהן דוקאטין:

100

פרידריך דער קיניג פון פרייסין ווען ער דורך גיפאהרן איז אין טיין לאנד איז ער גיקומען אין איין גיוויסי

גיװיסי גרוסי שטאט װאו עס װארין זייער פיל שולין (שקאלעס) װאו
דיא (סטודענטין) לערנין : ער נעמט זיך צייט אונ בזוכט דיא אלי שולין
אים גרעסטי לושט , ער גייט צוא פאר אין דיא העכסטי קלאסין אונ
זעהט װיא דיא שילער לערנין זייער פלייסיג , נאך דעם דיא קלענערי
ביז ער קומט אין דאס גאנץ לעצטי װאו קליינע קינדר לערנין : דער
קיניג קומט אריין ער נעמט דאס קאפעלוש ארונטר אונ בגעהט דיא
קינדר אים גרויס פאר גיניגן װיא זיא פלייסיג לערנין : דער
(פראפעסר) (רבי) אבר האט זיין הוט נים ארונטר גינומען : דער
קיניג פארװאונדרט אין קליינע צייט אונ גיט ארויס : דר
(פראפעסר) גייט אים נאך אונ זאגט אייער קיניגליכע מאיעסטעט
זיים איר צוא פרידין פון מיינע לעהריר , דער קיניג זאגט גאנץ
גיװיס , איזט אייך נים װאס װאונדרליך , דער קיניג זאגט עס
װאונדרט מיך דאס איר דיא הוט נים ארונטר גינומען האט דאס
מוז אבער װאס בטייטין , איך בין זאגן זיא מיר דיא אורזאך
דער פון : דר (פראפעסר) זאגט װען מיינע דיא קליינע קינדר פר
שטיין זאלין דאס עס גיפינד זיך נאך איין מאן דער פיל גרעסיר אונ
מער צוא בפעלין האט װיא איך , זוא מעכטין מיינע (סטודענטן)
פיליכט מיר גאר נים (גיהורזאם) זיין אונ זיך פאר מיר גאר נים
פארכטין , זוא װאלטין זיא אויך גאר נים פלייסיג לערנין , דער קיניג
װאר דער פון זייער צוא פרידן און באשיינקט אויך דעם
פראפעסער מים איין (מתנה) :

101

איין פוער איז גיקומען אין שטאט אריין , זוא האט ער גיזעהן אז
מען שמייסט איין מענטשין בייא דעם פראנגר , ער פרעגט
באיי איינם פר װאס שטראפט מען זוא הארט דעם מענטשין ,
אונ ער ענטפערט איהם דש ער האט נאך גימאכט אונ אונטר גישריבן
איין פראמורי (חתימה) : אך זאגט דער פוער װיא קלוג װאר מיין
פאטיר דאס ער מיך נים האט גילאזט לערנין שרייבן , אבר דר
פאטר פון דיזין מאן װאר פר גיװיס אן פאר שטאנד , אונ אום דער
בארימיג איבער זייני קינדער : דאס ער איהם שרייבן לערנין
גילאזין האט :

LTSR
Knygų rūmų
KNYGA
saugykla

597381

Виленская Публичная
БИБЛИОТЕКА.

Б X 21 7/40.

BKC
Nac.
spaud.
archyvas
KC.597381
1823

N° 7.

1823.

1823